



Karelia-ammattikorkeakoulu
Sosionomi (AMK)

ADHD-opas työvälineeksi varhaiskasvattajille

Hanna Alsio
Heidi Venäläinen

Opinnäytetyö, Toukokuu 2025

www.karelia.fi



OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2025
Sosiaalialan koulutus

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
+358 13 260 600 (vaihde)

Tekijät
Hanna Alsio
Heidi Venäläinen

Nimeke
ADHD-opas työvälineeksi varhaiskasvattajille

Toimeksiantaja
Joensuu kaupunki

Tiivistelmä

Varhaiskasvatuksessa tarvitaan koko ajan enemmän tietoutta ADHD- piirteisen lapsen kohtaamisesta sekä lapsen ADHD:stä. Asian ajankohtaisuuden vuoksi opinnäytetyömme liittyy ADHD- tietoisuuden kasvattamiseen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on lisätä varhaiskasvattajien tietoutta, miten ADHD-piirteisiä lapsia voidaan tukea varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tuotoksen tavoitteena on tehdä varhaiskasvatuksessa olevan ADHD- piirteisen lapsen arjesta sujuvampaa. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii yksi Joensuun päiväkodeista.

Opinnäytetyömme toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Toimeksiantajana toimivan päiväkodin huoltajat ja varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistui opinnäytetyön toteutumiseen. Opinnäytetyömme keskeisiä menetelmiä olivat dialoginen keskustelu, huoltajille tehty sähköinen kysely sekä varhaiskasvatuksen henkilöstölle järjestetty learning cafe tyyppinen keskustelutilaisuus. Näiden tietojen pohjalta toteutimme opinnäytetyön tuotoksen.

Opinnäytetyömme lopullisena tuotoksena syntyi ADHD-opas työvälineeksi varhaiskasvattajille. Oppaasta varhaiskasvattajat löytävät selkeästi ja tiiviisti tietoa sekä työkaluja ADHD-piirteisen lapsen kanssa toimiseen varhaiskasvatuksen arjessa. Opasta voi hyödyntää paperi- tai digiversiona, joten tarvittaessa sitä voi päivittää.

Kieli
suomi

Sivuja 48
Liitteet 2
Liitesivumäärä 2

Asiasanat
ADHD, varhaiskasvatus, työväline varhaiskasvattajille



THESIS
May 2025
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+ 358 13 260 600 (switchboard)

Authors
Hanna Alsio
Heidi Venäläinen

Title
ADHD Guide as a Tool for Early Childhood Educators

Commissioned by
The city of Joensuu

Summary

In early childhood education, there is a growing need for knowledge about encountering children with ADHD traits and understanding ADHD in children. Due to the relevance of this issue, our thesis is related to increasing ADHD awareness in early childhood education.

The purpose of our thesis is to enhance early childhood educators' understanding of how children with ADHD traits can be supported in early childhood education. The goal of the thesis output is to make the daily life of a child with ADHD traits in early childhood education smoother. One of the kindergartens in Joensuu is the commissioner of our thesis.

Our thesis was carried out as a functional thesis. The guardians and early childhood education staff of the commissioning kindergarten participated in the implementation of the thesis. The key methods of our thesis included dialogical discussions, an electronic survey for guardians, and a learning cafe-type discussion event organized for early childhood education staff. Based on this information, we created the thesis output. The final output of our thesis is an ADHD-guide as a tool for early childhood educators. The guide provides clear and concise information and tools for working with children with ADHD traits in the daily life of early childhood education. The guide can be utilized in paper or digital format, allowing for updates as needed.

Language
Finnish

Pages 48
Appendices 2
Pages of Appendices 2

Keywords
ADHD, early childhood education, a tool for early childhood education

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö eli ADHD	6
2.1	Yleistä ADHD:stä	6
2.2	ADHD oireet.....	8
2.3	Miten ADHD ilmenee arjessa.....	9
3	ADHD ja varhaiskasvatus	10
3.1	ADHD:n ilmeneminen varhaiskasvatuksessa	10
3.2	ADHD lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa.....	12
3.3	Neurovahvistava lähestymistapa tukena varhaiskasvatuksessa.....	14
4	Varhaiskasvatuksen sosionomi lapsen ja perheen tukena.....	15
4.1	Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.....	15
4.2	Varhaiskasvatuksessa tehtävä palvelunohjaus.....	17
5	Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt	18
6	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tuotos	20
7	Toiminnallinen opinnäytetyö ja prosessia ohjaava malli.....	20
7.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	20
7.2	Prosessia ohjaava malli	22
8	Opinnäytetyön prosessi	23
8.1	Aloitusvaihe	23
8.2	Suunnitteluvaihe	24
8.3	Esi- ja toteutusvaihe.....	26
8.4	Tarkistus- ja viimeistelyvaihe	31
9	ADHD-OPAS TYÖVÄLINEEKSI VARHAISKASVATTAJILLE	32
9.1	Tuotoksen esittely.....	32
9.2	Tuotoksen arviointi.....	36
10	Pohdinta.....	37
10.1	Johtopäätökset	37
10.2	Luotettavuus ja eettisyys	40
10.3	Ammatillinen kasvu.....	42
10.4	Hyödyntäminen ja jatkumahdollisuudet	43
	Lähteet.....	45

Liitteet

- Liite 1 Kyselyn saatekirje
- Liite 2 Kyselyn kysymykset

1 Johdanto

Jokaisella lapsella on oikeus unelmoida ja tavoitella unelmiaan ja aikuisen tehtävä on tukea lapsia siinä. Tämä ei useimmiten toteudu neuropsykiatrisesti oireilevien lasten kohdalla. Tämä johtuu useimmiten lapsen ympärillä olevien aikuisten puutteellisista tiedoista kyseisestä neuromoninaisuuden häiriöstä. ADHD:ssä eli aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriössä ilmenee pitkäaikaisia ja toimintakykyä hankaloittavia oireita keskittymisessä, impulssien hillinnässä ja aktiivisuuden säätelyssä. ADHD:ta esiintyy 5–7 prosentilla lapsista. (Oksanen, Sollaavaara 2019, 5–8.) Opinnäytetyömme aihe valikoitui oman ammatillisen kokemuksen ja toimeksiantajana toimivan päiväkodin kautta. Mielestämme ADHD-piirteisen lapsen kohtaamisesta ja lapsen ADHD:stä tarvitaan enemmän tietoutta nykypäivän varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyömme toimeksiantajan toimii yksi Joensuun kaupungin päiväkodeista.

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö ja sitä ohjaa konstruktivinen malli. Osallistamme toimeksiantajana toimivan päiväkodin huoltajia sähköisen kyselylomakkeen avulla ja varhaiskasvatuksen henkilöstöä learning cafe-tyyppisen keskustelun kautta sekä dialogisen keskustelun avulla.

Opinnäytetyömme on tarkoitus lisätä varhaiskasvattajien tietoutta, miten ADHD-piirteisiä lapsia voidaan tukea varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tuotoksen tavoitteena on tehdä varhaiskasvatuksessa olevan ADHD-piirteisen lapsen arjesta sujuvampaa. Opinnäytetyön tuotoksena valmistuu ADHD-opas työvälineeksi varhaiskasvattajille.

Opinnäytetyön alussa syvennyttään aiheeseen liittyvään tietoperustaan sekä samasta aiheista tehtyihin aikaisempiin tutkimuksiin. Tämän jälkeen käymme prosessin läpi vaiheittain teoriassa sekä oman opinnäytetyön prosessin etenemisen tahtiin. Lopuksi käsittelemme johtopäätöksiä, luotettavuutta ja eettisyyttä sekä avaamme opinnäytetyön vaikutusta ammatilliseen kasvuamme liittyen.

2 Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö eli ADHD

2.1 Yleistä ADHD:stä

Sallinen kuvaa teoksessaan ADHD-lapsen toiveet ja tarpeet, että Aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden häiriö eli ADHD kuuluu yleisimpiin neurokirjon diagnooseihin (Saline 2023, 63). ADHD:n lisäksi yleisimpiä neurokirjon diagnooseja ovat autismi, kehityksellinen kielihäiriö ja Touretten oireyhtymä (Matilainen & Hewitt 2024, 19). ADHD:ssä on kyse perimästä johtuvasta kehityshäiriöstä ja sitä esiintyy maailmalaajuisesti. ADHD ei ole uusi ilmiö, vaan lasten impulsiivisuutta ja ylivilkkautta on pohdittu lääketieteellisessä kirjallisuudessa jo satojen vuosien ajan. "Hyperaktiivisen lapsen oireyhtymä" ajateltiin olevan varhaisen aivovaurion muoto, mutta 1960-luvulla siitä tuli oma lääketieteen alansa. Sallinen mainitsee teoksessaan 1970-luvulla psykologi Virginia Douglasin tehneen havainnon, että näin oireilevilla lapsilla oli myös puutteita impulsiivisuuskontrollissa ja tarkkaavaisuudessa, oireyhtymä nimettiin uudelleen tarkkaavaisuudenhäiriöksi (add, Attention Defictic Disorder) missä ilmeni myös hyperaktiivisuutta. Nimi vaihtui aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöksi (ADHD, Attention Deficit Hyperactivity Disorder) vuonna 1987. Tänä päivänä se määritelmä on "pitkäkestoinen tarkkaamattomuudeksi- ja/tai ylivilkkaudeksi, jonka koetaan häiritsevän toimintakykyä sekä kehitystä". (Saline 2023, 63–64.)

Juusolan mukaan (2012, 29–31) ADHD voidaan jakaa kolmeen eri tyyppiin: tarkkaamattomuuspainotteiseen, ylivilkkauuspainotteiseen sekä molempien yhdistelmään. Tänä päivänä ADHD:n tiedetään olevan biologisista tekijöistä aiheutuva kehityksellinen häiriö, joka vaikuttaa toiminnanohjaukseen. ADHD:ta diagnosoidaan tuplasti enemmän pojilla kuin tytöillä, luultavammin syynä on poikien impulsiivisempi käyttäytyminen, johon aikuinen reagoi herkemmin. Yleensä tytöt saavat diagnoosin myöhemmällä iällä. Molemmilla sukupuolilla on kuitenkin samankaltaisia oireita sekä molemmat saavat hoidosta hyvää vastetta. ADHD-oireet muuttavat muotoaan iän karttuessa. Ylivilkkaus- sekä impulsiivisoireet vähenevät tai muuttavat muotoaan, kuitenkin

tarkkaamattomuus joissain tilanteissa jatkuu samanlaisena. (Juusola 2012, 29–31.)

Viime aikoina ADHD-diagnoosin saaneiden määrä on kasvanut. Tämä voi mahdollisesti johtua siitä, että oireiden kartoitukseen on kehittynyt uusia tapoja ja väestön todellisesta kasvusta. ADHD:lle ei ole vain yksittäistä syytä, mutta siihen voivat vaikuttaa monet eri tekijät. Perimä on suurin tekijä ADHD:ssä, koska sen tiedetään olevan perinnöllistä. Lapsiperheessä, jossa on ADHD-oireileva henkilö, on mahdollisuus, että useammallakin lapsella on ADHD. Durchman mainitsee (2021, 16) ADHD:n olevan perinnöllinen, mutta ympäristötekijät ovat mainittavassa roolissa siinä miten vahvoiksi oireet kehittyvät (Durchman 2021, 16.) Toisinaan ADHD voi aiheutua aivovauriosta, äidin raskausaikaisesta tupakoinnista, alkoholin tai huumeiden käytöstä, toistuvista traumaista tai altistumisesta lyijylle. ADHD ei johdu huonosta ruokavaliosta, liiallisesta ruutuajasta eikä huonosta kasvatukselta. ADHD-oireisten aivojen rakenne on vain erilainen. (Saline 2023, 63–64.)

ADHD on aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö, jossa tarkkaavaisuushormoni dopamiini ei kulje hermosolujen välillä riittävän tehokkaasti. ADHD näkyy aivorakenteessa vasemman aivopuoliskon ja etuotsalohkon hieman poikkeavana toimintana. Etuotsalohko säätelee muun muassa tarkkaavaisuutta, suunnitelmallisuutta, järkeilyä, motivaatiota, moraalivalintoja ja oman toiminnan ohjausta. Jos tällä aivoalueella on poikkeamaa, on vaikeampaa hahmottaa asioita, tehdä arjen valintoja, aloittaa tehtäviä ja pitää kiinni sovituista asioista. ADHD-piirteisen aktiivitaso on liian alhainen ja tästä syystä henkilö tuntee olonsa levottomaksi ja yrittää nostaa aktiivitasoaan esimerkiksi liikehinnillä. ADHD-piirteisillä on usein myös haasteita työmuistin kanssa. Työmuistin käyttö vaatii tarkkaavuutta, kun sitä ei ole tarpeeksi, saatu tieto tai ohje häipyvät aivoista ilman, että sitä kerkeää tallentaa säiliömuistiinsa. ADHD- henkilöt saavatkin usein negatiivista palautetta unohtamisesta. Tämän vuoksi heidän minäkuvansa kärsii ja he saattavat pitää itseään huonona oppijana, vastuuttomana ja muutenkin huonompana ihmisenä. Tämä ei ole hyväksi heidän itsetuntonaan. (Juusola 2012, 29–30.)

2.2 ADHD oireet

Käypähoito- suosituksen mukaan ADHD ydinoireisiin kuuluu pitkäkestoiset ja toimintakykyä haittaavat aktiivisuuden ja tarkkaavuuden säätelyn vaikeudet sekä impulsiivisuus. (Käypähoito-suositus, 2019). Leikki-ikäisen lapsen aktiivisuuden ja tarkkaavaisuuden haasteisiin liittyvien oireiden tunnistaminen voi olla hankalaa, ikään kuuluvan luontaisen vilkkauden ja lyhytjänteisyyden vuoksi. Oireet ovat yksilöllisiä ja niihin vaikuttavat sekä ADHD:n ilmenemismuoto että toimintaympäristö. (ADHD-liitto 2024.)

Durchman (2021, 21) mukaan tarkkaamattomuus ilmenee lapsessa esimerkiksi malttamattomuutena, vaikeutena keskittyä leikkeihin ja ohjeistuksen kuuntelemiseen. Tyypillisiin oireisiin kuuluvat ylivilkkaus, lyhytjänteisyys, levottomuus, harkitsematon toiminta, kärsimättömyys sekä keskittymisvaikeudet etenkin yksitoikkosisissa tehtävissä. Edellä mainittujen syiden vuoksi ADHD-piirteisen on haasteellista seurata ohjeita, joka osaltaan aiheuttaa virheitä. Tylsät tehtävät ei innosta ja toisaalta taas keskittymistä vaativat, paljon yksityiskohtia sisältävät tehtävät ovat haasteellisia. ADHD-piirteinen reagoi herkästi ulkopuolisiin ärsykkeisiin, jotka vaikeuttavat negatiivisesti hänen keskittymiseensä. (Durchman 2021, 21.)

Durchman toteaa teoksessaan ylivilkkauden voivan ilmetä ADHD-piirteisellä turhana liikehtimisellä, joka voi ilmetä esimerkiksi puhelimen tai avaimien hypistelyllä. Paikallaan istuminen voi olla haasteellista, jonka myötä voi ilmetä levotonta liikehdintää tai jopa tarvetta poistua tilanteesta. Näiden oireiden kautta ADHD-piirteinen usein tiedostamattaan pyrkii nostamaan aivojen aktiivitasoa pystyäkseen keskittymään paremmin. Ylivilkkaus voi ilmetä myös yliaktiivisena puhumisena sekä kiireenä pyrkiä moneen suuntaan yhtä aikaa. (Durchman 2021, 21.)

Impulsiivisuus ilmenee ADHD-piirteisellä esimerkiksi vaikeutena odottaa omaa vuoroaan, jatkuvana keskeyttämisenä sekä vastaamisena kysymyksiin ennen kuin kysymys on esitetty kokonaan. (Durchman 2021, 22). Mattisen ja Hewittin (2024, 30,31.) mukaan myös voimakkaat ja nopeat tunnereaktiot ovat yleisiä

sekä raivokohtauksia voi esiintyä esimerkiksi pettymys- ja rajoittamistilanteissa. Impulssia voisi ajatella toiminnanyllykkeenä ja ennen kuin on kunnolla ehtinyt miettiä, on jo ehtinyt toimimaan yllykkeen mukaan. (Mattinen, Hewitt 2024, 30,31.)

2.3 Miten ADHD ilmenee arjessa

Aivan kuten toisetkin neuropsykiatriset diagnoosit, ADHD näy ei päälle päin. ADHD luo kuitenkin huomattavia haasteita toiminnan ohjauksessa, erilaisissa toimintaympäristöissä selviämisessä sekä integroitumisessa osaksi yhteiskuntaa. ADHD-lapsien kuormittuvuus arjessa, erityisesti mukautuvuutta vaativissa hetkissä voi olla hyvinkin suurta ja voi estää lasta toimimasta sekä haitata minäpystyvyyden tunnetta huonontaen mahdollisesti itsetuntoakin. ADHD diagnoosin saaneen lapsen sopeutuminen ympäristön vaatimuksiin on rajallista ja aikaa vaativaa, joten on tärkeää huomioida, että aikuinen pyrkii muokkaamaan omaa toimintaansa ja vaatimuksiaan lapselle sopivaksi. (Oksanen, Sollasvaara 2019,14.)

Vääränlainen vaatimus tai toimintamalli voi olla esteenä lapsen osallistumiselle. Tämä tarkoittaakin ennakkointia, tavoitteiden suhteuttamista lapsen taitoihin, toimintaympäristön ja toiminnan strukturoimista ja erityisesti aikuisen halua ymmärtää lapsen poikkeavaa käytöstä. Ympäristön ja aikuisen toiminnan muokkaus hyödyntää myös lapsia, joilla ei ole ADHD diagnoosia. Se, että ADHD ei näy päälle päin, erehdyttää ikävän usein aikuisen ajattelemaan, että ADHD-lapsi käyttäytyy tahallaan huonosti. Varhaiskasvattajan onkin tärkeää ymmärtää, ettei lapsi käyttäydy näin ilkeyttään, vaan toiminnan takana on hänen erityisyytensä. (Oksanen, Sollasvaara 2019,14.) On tärkeää huomioida ADHD-piirteisen lapsen vahvuudet sekä positiiviset taidot (Durchman 2021, 30.)

Neurokirjon lapsella arki voi olla alituista ponnistelua tehtävästä toiseen. Arkipäiväisimmätkin asiat voivat vaatia heiltä ponnisteluja tarkkaavaisuuden ja keskittymisen saralla. Esimerkiksi aamulla vaatteiden pukeminen, päiväkotiin siirtyminen, ulkovaatteiden riisuminen ja päiväkodin sosiaalisiin tilanteisiin

sopeutuminen voi nostaa lapsen stressitason korkealle, vaikka päivä on vasta alkamassa. Tukemalla lasta tällaisissa tilanteissa, joissa hän tarvitsee aikuisen erityistä tukea ja huomiota, voidaan helpottaa kuormitusta tulevissa tilanteissa ja lapsen on helpompi osallistua varhaiskasvatuksen toimintaan. (Oksanen, Sollasvaara 2019,85). Säännöt ja rutiinit ovat usealle ADHD-piirteiselle lapselle toimivan arjen kulmakivi, joihin kannattaa panostaa (Suikkanen 2022,24).

Aikuisen on hyvä opetella tunnistamaan lapsen kuormituksesta kertovia merkkejä, sillä jokaisella ne voivat olla yksilöllisiä. Aikuisen on hyvä myös sanoittaa lapselle kuormituksen merkkejä ja syitä ja näin opettaa lapselle, kuinka tunnistaa itse niitä. Kuormituksesta kertovien merkkien näyttäytyessä olisi hyvä pohtia, kuinka kuormitusta tuottavia tekijöitä voisi mahdollisesti poistaa. Lapsen kanssa olisi myös hyvä opetella kuormitusta helpottavia tapoja, esimerkiksi tauoilla, stressileluilla sekä ärsykkeiden pois sulkemisella. (Oksanen, Sollasvaara 2019,85–87.)

ADHD-selviytymisopas vanhemmille kirjassa Suikkanen toteaa, että toimivan arjen perusta ovat ruoka, uni ja liikunta. Suikkasen mielestä riittävän hyvä arki ja siinä jaksaminen ei vaadi juurikaan mitään taikatemppeja. Ruokailulla, nukkumisella sekä liikkumisella on suuri vaikutus lapsen päivän sujumiseen. Yleensä jaksamisen haasteet ilmenevät, jos lapsi on yliväsynyt tai nälkäinen ja levottomuus lisääntyy, jos ei pääse ulos purkamaan energiaa. Pienemmille lapsille ei myöskään riitä pelkkä yöuni, vaan päivän aikana tarvitaan rauhoittumista ja päiväunia. (Suikkanen 2024,55.)

3 ADHD ja varhaiskasvatus

3.1 ADHD:n ilmeneminen varhaiskasvatuksessa

Matilaisen mukaan kirjassa Neurokirjon lapsi varhaiskasvatuksessa (2024,24–26.) lapsen ADHD- piirteet huomataan yleensä varhaiskasvatusiässä. Lapsen impulsiivinen käytös, levottomuus, yliaktiivisuus sekä tarkkaavuuden säätelyn

ongelmat saavat varhaiskasvatuksen ammattilaiset kiinnittämään huomiota ilmeneviin haasteisiin. On mahdollista, että lapsen ADHD:stä johtuvat piirteet eivät näy vielä kotiympäristössä, mutta varhaiskasvatukseen siirtyessä piirteet tulevat helpommin esille. Varhaiskasvatusryhmä on haasteellisempi ympäristö kuin kotiympäristö, jonka vuoksi lapsen on vaikeampi säädellä tarkkaavuutta, aktiivisuutta sekä impulsiivisia piirteitä. Ryhmä luo lapsen ympärille suuren määrän liikkuvia palasia sekä kilpailevia huomion kohteita aiheuttaen lapselle stressiä ja usein lisää myös ADHD:n piirteiden näkyvyyttä. Matilainen toteaa kirjassa, että onneksi pedagogisen tuen järjestämiselle ei tarvita diagnoosia, vaan tuen rakentamisen voi aloittaa heti. (Hewitt, Matilainen 2024, 24.26.)

Lapsen arki varhaiskasvatuksessa sisältää runsaasti siirtymätilanteita sekä toiminnan aloituksia, lopetuksia ja keskeytyksiä. Varhaiskasvatuksen arki on kokoaikaista toiminnan virtaa, jossa on paljon muuttuvia tekijöitä. Jokaiseen tilanteeseen liittyy yleensä kontaktin ottamista, lasten keskinäistä neuvottelemista sekä kontaktin purkamista. Varhaiskasvatuksen sosiaalisessa maailmassa ilmenee paljon haasteita lapsille, esimerkiksi lapsiryhmän vaihtuvuus, varhaiskasvattajien monenlaiset tehtävät, samoissa tai viereisissä tiloissa on vaihtuvia tai rinnakkaisia toimintoja sekä nopeatempoisuutta. (Määttä 2022, 138.) Lapsi tarvitsee usein enemmän aikuisen tukea ja ohjausta kuin muut saman ikäiset lapset. Siirtymätilanteet voivat olla haastavia ja lapsi ei noudata ohjeita tai unohtaa mitä piti tehdä. Ruokailutilanteet ovat vaikeita, leikkiminen lyhyt kestoista sekä pettymystilanteet voivat ilmentyä ei-toivottuna käytöksenä. (Suikkanen 2024, 23.)

Usein varhaiskasvatuksessakin haastavasti käyttäytyvässä lapsessa keskitytään ainoastaan toisia häiritsevän käyttäytymisen poistamiseen, eikä sen juurisyihin. Kannustavalla, vahvuuslähtöisellä, motivoivalla ja hyvää minäkuvaava rakentavalla toiminnalla vaikutetaan aivojen biokemiaan. Varhaiskasvatuksen tärkein tehtävä onkin ADHD-lasten kohdalla itsetunnon suojaaminen ja vahvistaminen. Heikolla itsetunnolla on vaikeaa motivoitua oppimaan haastavia asioita ja varsinkin muuttamaan omaa käyttäytymistään. Lapsi voi uskoa epäonnistuvansa ja siksi lakkaa edes yrittämästä suojellakseen itseään pettymyksiltä. ADHD-lapsi tarvitseekin paljon kunnioittavaa ja kannustavaa

aitoa vahvuuksien tunnistavaa ilmapiiriä. Tämä ei tarkoita kuitenkaan sitä, että lasta tulisi kohdella ”silkkihansikkain”, vaan heillekin tulisi antaa realistista, rakentavaa ja eteenpäin vievää palautetta, ilman syyllistämistä, arvostelua ja tuomitsemista. (Juusola 2017, 229.)

3.2 ADHD lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen tärkeä tehtävä on pyrkiä takaamaan kaikille lapsille oppimisinto sekä samalla ehkäistä lasten syrjäytymistä. Varhaiskasvatusta ohjaava säädöspohja pyrkii ohjaamaan valintoihin, jotka vastaavat lapsen lisäksi perheen tarpeita. (Määttä, Rantala 2022, 148.) Varhaiskasvatuksessa henkilöstön onkin tärkeää tarjota tukea heti, kun lapsen tuelle on havaittu olevan tarvetta. Mattilaisen mukaan, että kaikki ADHD-piirteisen tukemiseen tarkoitetut pedagogiset keinot ovat oivallisia tukikeinoja koko ryhmälle, koska kaikki lapset hyötyvät esimerkiksi huomaavaisesta, välittömästä sekä ennakoivasta rakenteesta ja selkeästä ohjeistuksesta. Varhaiskasvattajien tehtävänä on rakentaa pedagoginen tuki, joka auttaa lasta ja tukee lapsen onnistumista varhaiskasvatuksen arjessa. Tukea rakentaessa ja toteuttamisessa tarvitaan koko varhaiskasvatuksen henkilöstöä. (Hewitt, Mattilainen 2024, 18, 22, 23.)

Varhaiskasvatuslaissa on määritelty, että varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yksilöllisen kehityksen, oppimisen sekä hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa välittömästi tuen tarpeen ilmettyä. Jos yleinen tuki ei ole riittävä tai lapsi tarvitsee vahvempaa tukea, on tukea järjestettävä tehostettuna tukena lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti. Tehostetulla tuella tarkoitetaan säännöllistä sekä samanaikaisesti toteutettavia monia tukimuotoja. Varhaiskasvatuslain määrittämisen mukaan, jos yleinen tai tehostettu tuki ei riitä vastaamaan lapsen yksilöllisen tuen tarvetta, on lapsella tarjottava yksilöllisesti suunnattua erityistä tukea. Erityinen tuki muodostuu monista tuen eri muodoista ja tuki on jatkuvaa ja kokoaikaista. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, 15 a §.)

Varhaiskasvatuslaissa tuen toteutuksen määrittelyssä mainitaan, että tuki voi pitää sisällään lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia sekä hoidollisia toimenpiteitä. Lapsen tuen tarve tulee myös huomioida lasten ja henkilöstön määrässä. (VakaL, 540/2018.)

Jos lapsi saa varhaiskasvatuksessa tehostettua tai erityistä tukea tai tukipalveluita, niin siitä tehdään hallintapäätös. Varhaiskasvatuslain mukaisia tukipalveluita ovat erityisvarhaiskasvatuksen opettajan opetus ja konsultaatio, tulkitsenpalvelut, avustamispalvelut sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen vaativat apuvälineet. Hallintolaki ohjaa hallintopäätöksen tekemistä. Hallintopäätöksen kautta vahvistuu lapsen ja huoltajien oikeus tulla kuulluksi päätöstä tehdessä. Hallintapäätös on voimassa toistaiseksi, ja se muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tuodaan ilmi, ettei pedagogisen tuen järjestämiseen tarvita diagnoosia vaan lapsi on oikeutettu tukeen heti, kun tuen tarvetta ilmenee (Opetushallitus 2022, 67,69.)

Varhaiskasvatuksessa järjestettävän tuen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä kehitykseen, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet.

Varhaiskasvatuksessa annettava tuki perustuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä muutoksista ja ratkaisuista. Lapselle annettava tuki pyritään aina toteuttamaan osana vertaisryhmää. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on huolehtia, että jokainen lapsi kokee tulevansa hyväksytyksi omana itsenään sekä osana ryhmää. Lapsen myönteisen minäkuvan kehitystä tuetaan kannustamalla lasta sekä antamalla onnistumisen kokemuksia. (OPH 2022, 57.)

Haastavasti käyttäytyvästä lapsesta puhutaan usein varhaiskasvatuksessa ongelmakeskeisesti. Viranomaiset ovat usein pakotettuja kirjoittamaan heistä epämairittelevia ja ongelmalähtöisiä lausuntoja, että lapsi ja hänen perheensä saisivat tarvitsemaansa tukea, kuntoutuksen, erityisopetuksen sekä mahdollisen lääkityksen muodossa. Jos ammattilaiset keskittyisivät lapsen vahvuuksiin lausunnoissaan, lapsi ja perhe eivät saisi tarvitsemaansa tukea ja palveluita. (Juusola 2017, 134.)

Varhaiskasvatusryhmän laadukas pedagogiikka luo perustan tuen toteuttamiselle. Pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla voi ehkäistä ilmeneviä vaikeuksia, joita esimerkiksi ovat oppimisympäristön muokkaus, selkeä päiväjärjestys sekä päivittäinen toiminnan rytmittäminen. Myös arvot luovat pohjan laadukkaalle varhaiskasvatukselle ja ohjaavat varhaiskasvattajan työtä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on linjattu varhaiskasvatuksen arvoperusta, jonka yleisempiä periaatteita ovat lapsen oikeus hyvinvointiin, suojeluun ja huolenpitoon, lapsen edun ensisijaisuus, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kohtelun vaatimus, inklusiiviset periaatteet ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatustlain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti. (OPH 2022, 62, 21.)

3.3 Neurovahvistava lähestymistapa tukena varhaiskasvatuksessa

Teoksessa Neurokirjon lapsi varhaiskasvatuksessa Hewitt käsittelee neurovahvistavaa lähestymistapaa ja miten se toimii tukena varhaiskasvatuksessa. Hewitt toteaa, että järjestelmämme keskittyy vielä monelta osin esimerkiksi sosiaali- ja terveystalveissa sekä kasvatuksen ja opetuksen alalla tarkastelemaan pääsääntöisesti lasta ja tämän ominaisuuksia tilanteessa, missä neurokirjo piirteisen lapsen kehitys ei etene tyyppilliseen tapaan, vaan hän reagoi käyttäytymisellään voimakkaasti tai ei voi hyvin. On oletus, että meidän tulisi toimia tietyllä tavalla, sosiaalisesti hyväksyttävällä, niin kutsutulla neurotyypillisellä tavalla. (Hewitt, Matilainen 2024, 91.)

Neurovahvistava lähestymistapa on neurokirjoystävällinen viitekehys, joka soveltuu loistavasti neurokirjon lasten pedagogisen tuen pohjaksi varhaiskasvatuksessa. Neurovahvistava lähestymistapa herättelee ajattelemaan, onko neurotyypillinen tapa ajatella, kommunikoida, tuntea sekä käyttäytyä ainoa oikea ja tavoiteltu tapa. Neurovahvistava lähestymistapa suuntaa huomiotamme yksilöstä rakenteisiin, asenteisiin ja ympäristöön. Ajatuksena, että ongelma ei ole yksittäisessä ihmisessä vaan neurotyypillisesti suunnatussa maailmassamme, jossa neurokirjon lapset yrittävät suunnistaa.

Neurovahvistava lähestymistapa korostaa ympäristön muokkaamista, neurokirjon lasten tuen tarpeiden tunnistamista, vahvistamista ja vakavasti ottamista sekä niiden tarpeeseen vastaamista. Neurovahvistavan lähestymistavan ydin on kunnioittava suhtautuminen neuromoninaisuuteen, jokainen lapsi hyväksytään omana itsenään ja hänelle ominaisia toimintatapoja kunnioitetaan. Kaikki neurokirjon lapset ovat oikeutettuja saamaan yhdenvertaista, kunnioittavaa ja ihmisarvoista kohtelua sekä tarvitsemaansa tukea. (Hewitt, Matilainen 2022 18–19.)

Neurovahvistavan lähestymistavan periaatteita ovat ympäristön ja rakenteiden muokkaaminen, tarkoituksellisen tuen antaminen, neuromoninaisen kulttuurin kunnioittaminen, vahvuusperustaisuus ja kyvykkyyden olettaminen, autonomian mahdollistaminen, kaikkien kommunikointitapojen kunnioittaminen sekä yhdenvertaisuus. Neurovahvistava lähestymistapa on myös filosofia, joka ohjaa kaikkea varhaiskasvattajien tekemää työtä. Useita varhaiskasvatuksessa käytettäviä menetelmiä voi toteuttaa neurovahvistavalla tavalla. Kunnioittava ja myönteinen kielenkäyttö, joka varhaiskasvattajan on hyvä huomioida lapsille ja huoltajille puhuessa kuuluu myös neurovahvistavaan lähestymistapaan. Kunnioittava ja myönteinen kielenkäyttö on hyvä huomioida myös moniammatillisessa yhteistyössä ja kirjatessa varhaiskasvatuksen dokumentteja sekä kollegoiden kanssa jutellessa. (Hewitt, Matilainen 2024, 96.)

4 Varhaiskasvatuksen sosionomi lapsen ja perheen tukena

4.1 Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö perustuu lapsen tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen toiminnassa otetaan huomioon lapsen edut ja oikeudet. Huoltajien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten tiedot ja kokemukset lapsesta luovat parhaan perustan lapsen terveelle kasvulle ja kehitykselle. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö perustuu luottamukselliselle dialogille ja toisiaan kunnioittavalle kohtaamiselle. Yhtenä tärkeänä tehtävänä varhaiskasvattajilla on

lapsen tunnekokemusten jakaminen huoltajan kanssa sekä vanhemmuuden tukeminen. (Koivula ym. 2017, 85–86.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteessa huomioidaan yhteistyö huoltajien kanssa seuraavasti: varhaiskasvattajan ja huoltajan jaettu kokemus ja tieto lapsesta sekä lapsen tarpeista on lähtökohta riittävän ja varhaisen tuen saamiseksi. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen periaatteista, lapselle annettavasta tuesta sekä kuinka tuki toteutetaan. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan. Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella havaitaan kehityksen tai oppimisen haasteita tai jos varhaiskasvattajille herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajille kerrotaan lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja tietojen luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön, lapsen tuen toteutumisen tavoitteet saavutetaan parhaiten. (OPH 2022.58.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstölle jaetaan tietoa neurokirjon lapsen erityistarpeista sekä huomioidaan erilaisuus oppimisessa ja sen hyväksymistä. Huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan välillä tehdään sitoutunutta yhteistyötä ratkaisukeskeisesti ja aidosti kuunnellen. Suhtautuminen ADHD oireilevaan lapseen ja perheeseen tulisi olla ratkaisukeskeistä, kuuntelevaa ja arvostavaa. Jos lapsella on jokin neurokirjon diagnoosi, on hänen kanssaan toimivien aikuisten, sekä huoltajien että varhaiskasvatuksen henkilökunnan, hyvä muistaa, että vaikka lapsella onkin erityisyydestä johtuvia haasteita, hän on kuitenkin vain lapsi, joka ansaitsee aivan tavallisen lapsuuden kuten kaikki lapset. (Oksanen, Sollasvaara. 2019, 24, 32.)

Neurokirjon lapselle on erityisen tärkeää, että kaikki aikuiset noudattavat hänen kanssaan samoja sääntöjä ja käytäntöjä, koska hänen voi olla vaikeaa sopeutua uusiin sääntöihin ja käytänteisiin. Lapsen toivotulle käytökselle tärkeää onkin kotona annettu tuki, siksi käytänteiden yhdenmukaisuus varhaiskasvatuksen käytänteisiin on erityisen tärkeää. (Oksanen, Sollasvaara 2019,33.) Suikkanen (2021, 25) mainitsee, että joskus varhaiskasvatuksessa

voi olla haasteita viedä tukitoimia käytäntöön johtuen isoissa lapsiryhmissä, henkilökunnan vaihtuvuuden tai arjen hektisyydestä (Suikkanen 2021, 25).

4.2 Varhaiskasvatuksessa tehtävä palvelunohjaus

Varhaiskasvatuksen sosionomi osallistuu perheiden parissa tehtävään kasvatusyhteistyöhön ja sosiaalisen yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen. Hänen taitojaan ja tietämystään voidaan käyttää perheiden arjen voimavarojen ja kasvatustroolin tukemiseen. Varhaiskasvatuksen sosionomi hahmottaa perheiden kokonaistilanteen hyvin koulutuksensa tuoman asiantuntemuksen avulla. Sosionomilla on vahva ymmärrys yhteiskunnan rakenteista ja palveluista, mikä tekee hänestä keskeisen toimijan varhaiskasvatukseen perustuvan huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön suunnittelussa ja toteutuksessa. (Rintakorpi ym. 2023. 14.)

Varhaiskasvatuksen sosionomin toimenkuvaan kuuluu ohjata perhe palvelunohjaukseen, kun varhaiskasvatuksessa havaitaan perheen tarvitsevan useampia sosiaalipalveluita. Palvelunohjaus on asiakaslähtöistä, jossa otetaan huomioon perheen yksilölliset tarpeet. Palvelunohjauksessa korostuu perheen voimavarojen tukemisen tärkeys sekä positiivinen suhtautuminen tulevaisuuteen. Palvelunohjauksen tavoitteena on perheen hyvinvoinnin parantaminen sekä toimivien yhteistyöverkostojen luominen. (Raatikainen ym. 2019, 123.)

Varhaiskasvatukseen oikeutetun lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla on oikeus saada kunnan järjestämään palvelunohjausta käytettävissä olevista varhaiskasvatuspalveluista. Palvelunohjauksessa tulee selvittää varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot sekä tarjolla olevien vaihtoehtojen lisäksi muut asiat, jotka vaikuttavat lapsen varhaiskasvatuksen toteutumiseen. Huoltajien kanssa keskustellaan tarvittaessa millainen varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen etua sekä tarpeita. Palvelunohjauksessa on huomioitava vanhemmuuden ja perheiden erilaiset lähtökohdat. Laadukkaan palvelunohjauksen toteutumisen takaamiseksi

palvelunohjausta antavien asiantuntijoiden välinen yhteistyö sekä rakenteet ovat tärkeässä roolissa. (Opetushallitus 2022.)

Varhaiskasvatuksen sosionomi voi ohjata perheitä esimerkiksi Pohjois- Karjalan hyvinvointialueella toimivaan kasvatukseen ja perheneuvontaan, joka tarjoaa moniammatillista palvelua. Perheneuvolatiimiin kuuluu esimerkiksi sosiaalityöntekijöitä ja psykologeja sekä tarvittaessa perheneuvolasta on mahdollisuus saada lääkärin konsultaatioita. Kasvatukseen ja perheneuvonnasta saatavien palveluiden on tarkoitus tukea vanhemmuutta ja lapsiperheiden suoriutumista, vahvistaa perheen voimavaroja sekä edistää lapsen hyvinvointia, yksilöllistä kasvua ja myönteistä kehitystä. Perheneuvolasta saa lisäksi ohjausta ja neuvontaa lapsen kasvuun ja kehitykseen, perhe-elämään, sosiaalisin ja ihmissuhteisiin liittyen sekä asiantuntijoiden arviointia. Palvelut ovat maksuttomia ja luottamuksellisia. (Pohjois-Karjalan hyvinvointialue kasvatukseen ja perheneuvontaan 2023.)

5 Aikaisemmat tutkimukset ja opinnäytetyöt

Riitta Viitala on käsitellyt väitöskirjassaan sosioemotionaalisen tuen tarpeessa olevia lapsia sekä millaista tukea he saavat varhaiskasvatuksessa. Viitala käsittelee myös lasten vertaissuhteita. Tutkimustietoa kerättiin kolmesta eri päiväkodista ja haastateltiin sekä lapsia että työntekijöitä. Lasten haastatteluista ilmeni, että lapset ovat monesti ryhmätoiminnassa mukana.

Siitä huolimatta jokainen lapsi ei ole sosiaalisesti osallinen, koska toiset lapset olivat suosittumia kuin toiset. Aikuiset kertoivat ryhmässä olevan kiusaamista sekä lasten keskinäisiä riitoja. Tutkittavat hyödynsivät usein lähestymistapaa, jossa annettiin positiivista palautetta lapsille, lämpimän ja myönteisen suhteen luominen. Lapset otettiin yksilöllisesti huomioon ja heidän vahvuutensa olivat pedagogisen toiminnan suunnittelun pohjana. Lapsia ohjattiin itsenäiseen ongelmanratkaisuun ja sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitoon. Lapsille suositeltiin rajojen asettamista, sekä pienempiä lapsiryhmiä helpottamaan

sosiaalisia suhteita. Ennakointi ja ennaltaehkäisy loivat lapsille turvaa ja struktuuria. (Viitala 2014, 131–168.)

Heidi Heikkinen on kandidaatin työssään käsitellyt ADHD-lapsen tukemista varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksessa on tutkittu, kuinka varhaiskasvatuksen opettaja omalla toiminnallaan, sekä ryhmää jakamalla pystyy tukemaan lasta varhaiskasvatuksen arjessa. Heikkinen on käsitellyt aihetta kirjauskatsauksessa ja löysi tutkimusta tehdessään kolme toistuvasti tutkimuksissa esiintyvää ilmiötä, jotka olivat tarkkaamattomuuden huomioiminen, toiminnanohjauksen tukeminen ja itsesäätelyn harjoittelu. Heikkinen myös korosti myönteistä vuorovaikutusta ja vahvuuksien tunnistamista positiivisen palautteen keinoin ja varmistamalla aikuisen tuki sosiaalisissa tilanteissa. Oppimisympäristöä oli myös muokattu lapsiryhmän tarpeiden mukaan. (Heikkinen 2020, 6–27.)

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue osallistui vuosina 2023 ja 2024 Sitran rahoittamaan Kohti vaikuttavaa asukasosallisuutta hankkeeseen. Hankkeessa käytettiin Polis-kyselyalustaa kerätessä tietoa pohjois-karjalaisilta. Yhtenä kyselyn aiheena oli Miten nepsy pulmat eli neuropsykiatriset haasteen pulmat näkyvät perheiden arjessa. Poliskysely toteutettiin 3.11.-3.12.2023. Kyselyyn osallistui 258 vastaajaa ja vastaajat antoivat yhteensä 11 368 ääntä. 109 kyselyn vastaajista näki perheensä tilanteen olevan hyvä, ja he kokevat saavansa riittävästi tukea nepsy lapsensa asioissa, sekä he kokevat pääsevänsä helposti tutkimuksiin. 123 vastaajaa koki, että heitä on syyllistetty vanhempina lapsen nepsy-haasteista, eivätkä he ole saaneet riittävästi tukea, eikä riittävästi tietoa kuntoutuksista tai hoidosta. 25.4.2024 toteutettiin Nepsy-pulmat perheiden arjessa ilmiötyöpaja tiedepuistolla. Ilmiötyöpajan pyöreän pöydän keskusteluissa käytiin Polis-kyselyiden tulosten pohjalta keskustelua, joissa todettiin, että oikeanaikainen tuki tarvitsee selkeästi sovitut monialaiset yhteistyörakenteet ja resurssit. Tuki on toteutettava yksilöllisesti perheen tilanne huomioon ottaen. Matalan kynnyksen tuki on tarpeen. Nepsy-perheiden osallisuutta ja kokemusasiantuntijoita toivottiin mukaan palveluiden ja tuen suunnitteluun. Hyväksyvä ja moninaisuutta arvostava ja suvaitsevainen asenneilmasto olisi toivottavaa. Neuromoninaisuuden tietämystä ja koulutusta tulisi lisätä. Polis-kyselyn tuloksista ja ilmiötyöpajan pyöreänpöydän

toimintamallin keskusteluista koottiin julkilausuma, joka julkaistiin Siun soten verkkosivuilla, sekä jaettiin lapsi- ja perheasianneuvostolle hyvinvointialueelle, osallisuusvaliokunnalle, aluevaltuustolle sekä Pohjois-Karjalan kuntien sivistysjohtajille. (Pohjois-Karjalan hyvinvointialue 2024.)

6 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tuotos

Opinnäytetyömme on tarkoitus lisätä varhaiskasvattajien tietoutta, miten ADHD-piirteisiä lapsia voidaan tukea varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön tuotoksena valmistuu ADHD-opas työvälineeksi varhaiskasvattajille. Tuotoksen tavoitteena on tehdä varhaiskasvatuksessa olevan ADHD-piirteisen lapsen arjesta sujuvampaa. Opas sisältää tiivistetysti teoriaa ADHD:stä, tietoa miten tuottaa lapselle onnistumisen kokemuksia sekä ennaltaehkäistä lapsen kuormitusta päiväkotipäivän aikaan sekä tietoa lapsen tunteiden säätelyyn. Lisäksi oppaan on tarkoitus sisältää vinkkilista, joka sisältää esimerkkejä mistä varhaiskasvattajat voivat saada lisää vinkkejä toiminnansuunnitteluun, teorian tietoon sekä palveluihin. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii yksi Joensuun kaupungin päiväkodeista.

7 Toiminnallinen opinnäytetyö ja prosessia ohjaava malli

7.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee ammatillisella alueella käytännön toiminnan ohjeistusta, opastamista tai toiminnan järjestämistä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä lopullisena tuotoksena syntyy aina jokin konkreettinen tuote, esimerkiksi kirja, opas, ohjeistus tai tapahtuma. Pelkkä tuotos ei yksinään riitä opinnäytetyöksi toiminnallisessa opinnäytetyössä. On osattava yhdistää teorian tieto käytäntöön ja osoittaa myös, että pystyt tarkastelemaan sitä kriittisesti oman toimialan kautta. Tavoitteena on käytännön ratkaisujen

kehittäminen omaan ammattikulttuuriin. Hyvä viitekehys eli teoria ja rajatut käsitteet toimivat opinnäytetyön apuvälineenä. Raportissa on tuotava esille myös konkreettiseen tuotoksen saavuttamiseen käytetyt keinot, miten tietoa on hankittu tai kuinka käytännön toteutusta on viety eteenpäin. (Airaksinen & Vilkkä 2003, 41,43, 51).

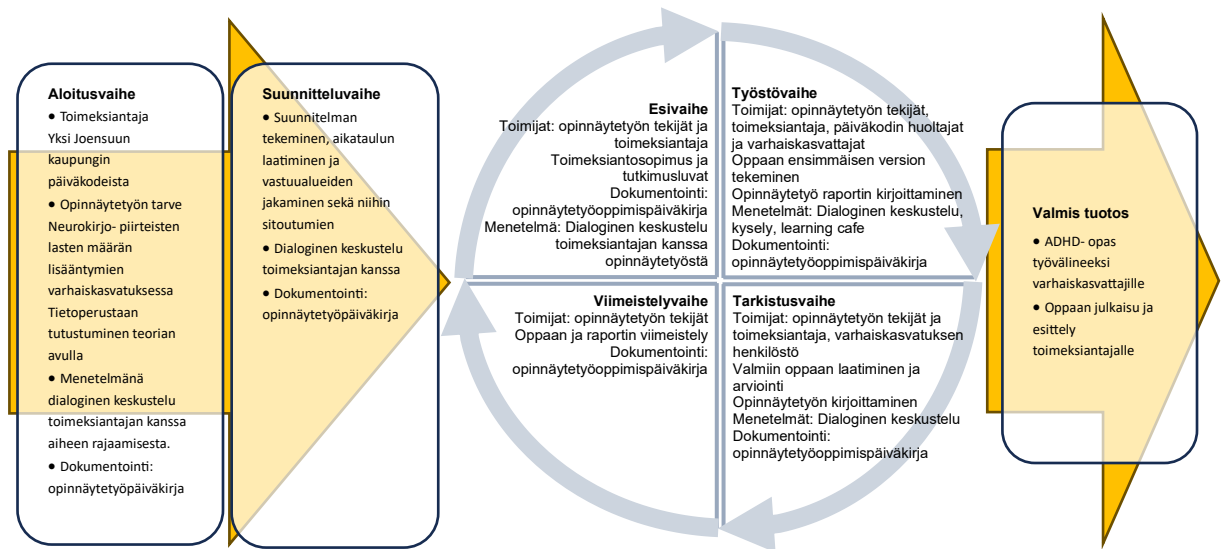
Tutkimuksellinen taustoitus kuuluu opinnäytetyön tuotoksen toteutustapaan, erityisesti sitä syystä, jos opinnäytetyön tuotos on kohdennettu tietylle ryhmälle ja halutaan selvittää kohderyhmän tarpeet tuotoksesta. Ensin on hyvä selvittää millaista, miksi, millä tavoin ja keneltä tietoa tarvitaan opinnäytetyön tueksi. (Airaksinen & Vilkkä 2003,57.)

Toiminnallista opinnäytetyötä tehdessä on hyvä löytää toimeksiantaja, jonka kanssa toteutetaan opinnäytetyötä. Yhteistyön avulla tuodaan omaa osaamista esille ja luodaan mahdollisia työsuhteita. Toimeksiantajalta tulleen opinnäytetyön aihe lisää tekijän vastuuntuntoa opinnäytetyötä kohtaan ja on hyvä oppimiskokemus projektinhallintataidoista, johon kuuluvat suunnitelman huolellinen laatiminen, spesifit toimintaehdot ja -tavoitteet, tiimityöskentely ja aikataulut. Airaksisen & Viikan (2003, 17) mukaan on toimeksiantajalta tulleen opinnäytetyön etu, että tällöin pääsee peilaamaan omaa tietoa ja osaamistaan ajankohtaisiin työelämän tarpeisiin ja siten se myös tukee ammatillista kasvua. (Airaksinen & Viikka 2003, 16–17.)

Opinnäytetyön aihe valikoitui meidän oman ammatillisen kokemuksemme ja tiedon tarpeen pohjalta. Kun aloitimme suunnittelemaan opinnäytetyömme toteutusta, niin heti alussa syntyi idea, että haluamme tehdä opinnäytetyön tuotoksena helppokäyttöisen ja selkeän ADHD tai muun neurokirjon piirteisen lapsen tietopakettin varhaiskasvatuksen hektiseen arkeen. Oppaan on tarkoitus sisältää jonkin verran teoriaa ADHD:stä tai muista neurokirjon diagnooseista sekä vinkkejä ja tietoa, joilla voidaan tukea ja helpottaa ADHD piirteisen tai muun neurokirjon diagnoosin lapsen varhaiskasvatusarkea. Tämän ideoinnin pohjalta päädyimme toiminnallisen opinnäytetyön tekemiseen, jossa lopullisena tuotoksena syntyy aina jokin konkreettinen tuote. Löysimme myös toimeksiantajan, joka kiinnostui opinnäytetyömme aiheesta.

7.2 Prosessia ohjaava malli

Opinnäytetyötämme prosessia ohjaava malli on Salosen konstruktivinen malli. Salosen (2013, 16–19) mukaan konstruktivistinen malli sisältää ajatuksen huolellisesta suunnittelusta, vaiheistuksesta, osallisuudesta, oppimisesta, menetelmäosaamisesta sekä tutkimuksellisen kehittämisoitteesta. Salosen oppaan mukaan konstruktivistinen malli muodostuu lineaarisen mallin ja spiraalimallin eri vahvuuksien yhdistelmästä. Konstruktivistisessa mallissa korostuu arviointi, yhteisöllisyys, sosiopedagoginen työote sekä osallisuus. Konstruktivistisen mallin vaiheet ovat aloitusvaihe, suunnitteluvaihe, esivaihe, työstövaihe, tarkistusvaihe, viimeistelyvaihe ja valmis tuotos. (Salonen 2013, 16–19.) Konstruktivinen malli sopii opinnäytetyötämme ohjaavaksi malliksi, koska toiminnallinen opinnäytetyömme etenee sen mallin mukaisesti. (Kuvio 1)



Kuvio 1. Salosen konstruktivistista mallia mukailen (2013,20)

Konstruktivinen malli sopii opinnäytetyötämme ohjaavaksi malliksi, koska toiminnallinen opinnäytetyömme etenee sen mallin mukaisesti. Mielestämme opinnäytetyöprosessimme eteneminen vaatii kokoaikaista reflektiota, joka on konstruktivisen mallin ohjaava tekijä. Reflektion tarkoituksena on käsitellä ja pohtia kriittisesti omaa toimintaa ja sen seuraamuksia. Reflektioon kuuluu muun muassa omien arvojen, ajatusten, tunteiden ja eettisten ratkaisujen sekä oman toiminnan tarkastelu. Reflektiivisyys on tärkeä osa ammatillisen toiminnan

tutkimista ja kehittämistä. (Raatikainen ym. 2019, 46–47.) Osallistaminen on myös tärkeä osa toiminnallista opinnäytetyötämme sekä opinnäytetyömme tavoitteena olevaa valmista tuotosta. Lisäksi toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteena on valmis tuotos, jonka valmistumiseen tarvitaan kaikki konstruktivisen mallin vaiheet.

8 Opinnäytetyön prosessi

8.1 Aloitusvaihe

Salonen (Salonen 2013, 17) toteaa teoksessaan, että aloitusvaihe on kehittämishankkeen liikkeelle pistävä voima. Aloitusvaihe sisältää kehittämistarpeen, alustavan kehittämistehtävän, toimintaympäristön sekä ajatuksen mahdollisesta toimijasta sekä heidän osallistumisestaan ja sitoutumisestaan työskentelyyn. Tämä kaikki määrittää hankkeen suunnan. Salosen mukaan on tärkeää synnyttää keskustelua asioista, joilla on merkitystä työn onnistumisen kannalta. Lisäksi on tärkeää keskustella sitoutumisesta, tuesta, aiheen rajaamisesta ja sen kirkastumisesta. (Salonen 2013, 17.)

Toiminnallisen opinnäytetyön aihe lähti liikkeellä tarpeesta, jonka itse varhaiskasvatuksessa työskennellessä koimme tarpeelliseksi ja ajankohtaiseksi aiheeksi. Olemme työskennelleet pitkään varhaiskasvatuksessa ja olemme molemmat pistäneet merkille ADHD-tyyppisesti oireilevien ja tehostettua tukea tarvitsevien lasten lisääntyneen. Pohdimme johtuisiko muutos siitä, millaisessa maailmassa nykylapset elävät vai jostakin muusta, halusimme perehtyä tähän lisää ja siten kasvattaa omaa asiantuntijuutta ADHD:stä. Saimme myös toimeksiantajan, joka kiinnostui opinnäytetyömme ajatuksesta. Kävimme dialogista keskustelua yhdessä toimeksiantaja kanssa aiheen rajaamisesta, erityisesti mitä eri neuropsykologisesti oireilevien lasten diagnooseja ja kuinka laajasti niitä käsittelemme opinnäytetyössämme. Dialogisella tarkoitetaan tapaa keskustella, jossa on sekä vuoropuhelua että kommunikointia. Dialogisessa keskustelussa haetaan eri näkökulmia ja pyritään löytämään uusia vaihtoehtoja.

Dialogiseen keskusteluun osallistuvat kasvattavat vuoropuhelun kautta ymmärrystä itseensä ja muihin. Dialogisessa keskustelussa korostuu vuorokuuntelu, jossa kuunnellaan itseään sekä pyritään ymmärtämään muiden näkemyksiä. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023.) Dialogilla ei välttämättä pyritä löytämään ratkaisua kyseessä olevaan asiaan, vaan se tukee päätöksentekoprosessia. Dialogissa keskusteluasetelman tasa-arvoisuus, ilmaisun vapaus ja keskustelun vapaa eteneminen on tärkeää. (Ahtinen 2017,4.)

Päädyimme rajaamaan aiheen ADHD:hen, mutta mainita lyhyesti siihen liittyviä muita neurokirjon tyyppejä. Jokainen ADHD- piirteinen lapsi on erilainen ja liitännäisoireet ovat todennäköisesti mahdollisia, joten emme halunneet jättää muita neurokirjon tyyppejä mainitsematta.

8.2 Suunnitteluvaihe

Salosen mallissa aloitusvaiheesta siirrytään suunnitteluvaiheeseen. Suunnitelmavaiheessa tehdään kirjallinen kehittämissuunnitelma. Kehittämissuunnitelmassa tulee näkyä tavoitteet, ympäristö, vaiheet, toimijat, TKI-menettämät, materiaalit ja aineistot, tiedonhankinta menettämät sekä dokumentointi sillä tarkkuudella, millä ne voidaan suunnitteluhetkellä kertoa. (Salonen 2013, 17.)

Syksyllä 2024 siirryimme aloitusvaiheesta suunnitelmavaiheeseen, ohjaavan opettajan hyväksytyä opinnäytetyön aiheemme. Suunnitteluvaihe sisälsi runsasta dialogista keskustelua sekä ideointia meidän ja toimeksiantajan kesken opinnäytetyön sisällöstä ja tuotoksesta, tavoitteesta sekä tuotoksen tarpeellisuudesta.

Päätimme, että molempien opinnäytetyöntekijän vastuualueita opinnäytetyön työstämisen suhteen jaetaan ja sovitaan opinnäytetyönprosessin etenemisen tahtiin. Päädyimme myös pitämään yhteistä sähköistä opinnäytetyöpäiväkirjaa, johon merkitään prosessin vaiheita, teoriassa käytettäviä lähteitä sekä

muistilistaa opinnäytetyön tekemiseen liittyen. Airaksinen ja Viikka kirjoittavat kirjassaan Toiminnallinen opinnäytetyö, että opinnäytetyöpäiväkirja on henkilökohtainen dokumentointi opinnäytetyöprosessistasi, joka voi olla sanallisessa, kuvallisessa tai molemmissa muodoissa ja toimii tekijän ulkoisena muistina. Opinnäytetyöraporttisi toiminnallisesta tuotoksesta ja sen valmistusprosessista perustuu opinnäytetyöpäiväkirjasi muistiinpanoihin, joten on tärkeää, mitä kirjaat ylös ja miten sen teet. Opinnäytetyön tekijänä keräät tietoa eri lähteistä luodaksesi työllesi vankan tietopohjan ja rakentaaksesi sen kontekstin. Osa tiedonkeruusta sisältää muistiinpanojen tekemisestä tämä edellyttää, että hallitset muistiinpanotekniikat. Muistiinpanojen tulee aina sisältää täsmällinen ja yksiselitteinen tieto sekä tarkka lähde. (Airaksinen & Viikka 2003, 20, 70.) Sovimme etukäteen yhteisten palaverien aikatauluja, joita järjestimme säännöllisesti koko opinnäytetyöprosessin ajan. Lähetimme toimeksiantajalle ja ohjaavalle opettajalle toimeksiantosopimuksen ja tutkimusluvan allekirjoitettavaksi Karelia Singin kautta. Sovimme toimeksiantajan kanssa yhteydenpitotavoista. Tärkeimmäksi yhteydenpitotavaksi muodostui sähköposti ja muu sähköinen viestintä, tämä viestintätapa koettiin järkevimmäksi meidän ja toimeksiantajan aikataulujen yhteensovittamisen kannalta.

Dialogisen keskustelun tuloksena päätimme, että kerätä opinnäytetyötämme varten tietoa lasten huoltajilta, joten päätimme laatia heille kyselyn, joka toteutettiin sähköisen Webropol-alustan kautta. On olemassa erilaisia verkkokyselyohjelmia, joissa kaikissa on omanlaisensa pohja kyselyä varten. Webropol-ohjelmassa yhdellä lomakkeella on kaikki kysymykset ja kaikki kysymykset ovat nähtävillä samanaikaisesti. Webropolissa vastaajalla on mahdollisuus tarkastella vastauksiaan ja näin ollen edellinen kysymys voi vaikuttaa seuraavaan vastaukseen. Tällä pystytään vaikuttamaan vastausten johdonmukaisuuteen ja auttaa vastaajaa hahmottamaan kyselyä. (Valli 2018, 122–123.)

Halusimme saada tietoa myös toimeksiantajana toimivan päiväkodin varhaiskasvatuksen henkilöstöltä, joten sovimme, että pidämme heille keskustelutilaisuuden. Keskustelun pohjana toimi huoltajilta saatujen kysymysten vastaukset.

8.3 Esi- ja toteutusvaihe

Suunnittelun jälkeen opinnäytetyö siirtyy niin sanotusti kentälle eli siihen ympäristöön missä, varsinainen työskentely toteutuu. Kenttätöskentelyvaihe voi olla lyhyt, esimerkiksi se voi tarkoittaa suunnitelman nopeahkoa läpikäymistä, jossa samalla organisoidaan yhdessä tulevaa työskentelyä. (Salonen 2013, 17.)

Salosen mukaan toteutusvaihe on toiseksi tärkein vaihe suunnitteluvaiheen jälkeen. Tässä vaiheessa toimijat työskentelevät aktiivisesti kohti yhdessä sovittua tavoitetta ja tuotosta. Vaiheena työstämisen voidaan olettaa olevan kaikkein vaativin ja pitkäkestoisin. Siinä realisoituu kaikki kehittämishankkeen osatekijät: ketä on mukana, mitä he tekevät tai mikä on heidän roolinsa, sitoutumisensa ja vastuunsa, mitä tehdään, materiaalit ja aineistot sekä dokumentointi tavat. (Salonen 2013, 18.)

Työskentelystä vastaaville vaihe on vaativa ja raskas mutta ammatillista oppimista ajatellen tärkeä vaihe. Työstämisessä aktivoituu useat ammatilliset kvalifikaatiot: suunnitelmallisuus, itsenäisyys, vastuullisuus, vuorovaikutteisuus, sitkeys, epävarmuuden sieto sekä itsensä kehittäminen. Sen vuoksi tässä vaiheessa saatu ohjaus, vertaistuki sekä palaute ovat tärkeää kehittämishankkeen onnistumisen ja ammatillisen kehittymisen näkökulmasta. (Salonen 2013, 18.)

Kevään 2025 alussa aloitimme toteutusvaiheen huoltajille lähetetyllä kyselyllä, jonka tarkoituksena oli kerätä tietoa opinnäytetyönä työstettävää tuotosta varten. Kysymykset on hyvä suunnitella huolella, riippumatta siitä millainen kysely on kyseessä. Kyselyn laatijoille täytyy olla selvää, mikä kyselyn tavoite

on jo kyselyn laatimisvaiheen alussa. Kyselyn laatijoilla on oltava selvillä mihin kysymyksillä pyritään. Oikeanlaiset kysymykset ja kohderyhmä ovat tärkeää kyselyn onnistumisen kannalta. Lomakkeen alussa on hyvä olla helppoja kysymyksiä, joilla pyritään herättämään kyselyyn vastaajien mielenkiinto. Avoimia kysymyksiä on hyvä esittää silloin, kun vaihtoehtoja ei tarkalleen tiedetä ennalta. Suljetuissa kysymyksissä on valmiit vastausvaihtoehdot, jotka ovat tarkoituksenmukaisia, kun vastausvaihtoehdot ovat ennalta tiedossa. Näiden tarkoituksena on rajata virheitä ja yksinkertaistaa kyselyn tuloksia. Lomakkeen loppuun on hyvä antaa mahdollisuus antaa palautetta kyselystä. (Heikkilä 2014, 45–49.)

Kyselyn lisäksi laadimme saatekirjeen huoltajille, jossa esittelemme opinnäytetyömme aiheen ja perustelut kyselyn toteutukselle. Sovimme yhdessä toimeksiantajan kanssa, että hän lähettää saatekirjeen ja linkin kyselyyn päiväkodin huoltajille heidän käytössänsä olevan sähköisen yhteydenpidon alustan kautta.

Kyselyyn vastaamisaika oli kymmenen päivää. Kysyimme huoltajilta esimerkiksi, miten he arvioivat lapsensa tulleen kohdatuksi varhaiskasvatuksessa, millaisia lapsen arkea ja kehitystä tukevia keinoja ja ohjeita he ovat saaneet varhaiskasvatuksessa. Erityisesti meitä kiinnosti vastaukset kysymyksiin, koetteko saavanne riittävää tukea vanhemmuudesta ja millaista ohjausta olette saaneet lapsenne ja perheen arkea ja kehitystä tukeviin palveluihin, koska katsoimme näillä vastauksilla olevan erityinen vaikutus omaan ammatilliseen kasvuamme tulevana varhaiskasvatuksen sosionomeina.

Kysely lähetettiin noin 43 lapsen perheelle riippumatta siitä onko perheessä ADHD-piirteisiä lapsia vai ei. Kyselyyn saimme kuusi vastausta. Kyselyn tulokset jäivät laajuudeltaan niukoiksi vähäisen vastaajamäärän vuoksi, mutta keskusteltuamme toimeksiantajan kanssa tulimme siihen tulokseen, että kyselyajan pidentäminen ei olisi tuonut lisää vastauksia.

Huoltajille laaditut kysymykset olivat avoimia kysymyksiä. Avoimet kysymykset mahdollistavat vastaajille laajemman sanallisen vastausten antamisen sekä vastaajien oman äänen esille tuomisen. Kysymyksemme oli tarkasti mietittyjä ja rajattuja niin, että ne oli kohdennettu juuri meidän tarvitsemamme ja haluamamme tiedon saamiseen. Kyselyn tarkoituksena oli saada huoltajilta kokemustietoa lapsen päiväkotiarjesta ja perheiden sekä lapsen saamasta tuesta. Kysely oli tarkoitettu lähettää kaikille perheille riippumatta siitä, onko perheessä ADHD-piirteisiä lapsia vai ei. Kyselystä nousseet vastaukset olivat mielestämme mielenkiintoisia ja omalla tavallaan yllättäviäkin. Esimerkiksi kun kysyimme huoltajan arviota siitä, kuinka he kokevat lapsensa tulleen kohdatuksi varhaiskasvatuksessa, vastaukset olivat vaihtelevia. Muutama koki lapsen tulleen kohdatuksi lämpimästi ja lapsen tahtisesti, mutta oli myös vastauksia, joissa toivottiin, että lapsen omia piirteitä ja kuormitusta huomioitaisiin yksilöllisemmin. Kysyttäessämmme millaisia lapsen ja perheen arkea ja kehitystä tukevia keinoja ja ohjeita olette saaneet varhaiskasvatuksessa ja huoltajien toiveita arjen tueksi, vastauksissa kävi ilmi, että tuki oli koettu eri tavoin ja useimmissa vastauksissa sekä ettei tukea ja apukeinoja ole ollut saatavilla. Huoltajat toivoivat erityisesti neuvoja lapsen kuormituksen hallintaan.

Vastauksista kävi myös ilmi, etteivät huoltajat koe, tai eivät osaa sanoa, onko päiväkodin kasvatushenkilökunnalla riittävää tietoa ADHD:stä. Tukea vanhemmuuteen vastaajat kokevat saaneensa enemmän vertaisiltaan vanhemmilta, neuvolasta ja voimaperheohjelmasta, eikä niinkään varhaiskasvatuksen henkilökunnalta. Tietoa ja ohjausta lapsen ja perheen arkea tukeviin palveluihin ei vastaajien mukaan ole varhaiskasvatuksesta saatu, vaan ohjausta on saatu neuvolasta tai tieto on täytynyt etsiä itse. Päiväkodin arki ja päivärytmi koettiin vastausten perusteella selkeäksi ja lasta tukevaksi, mutta vastauksissa toivottiin myös, että lapsen erityisyyttä otettaisiin huomioon enemmänkin.

Kyselyn lopuksi kysyimme vastaajien arviota kyselystä, jonka mukaan suurin osa kyselyyn vastaajista oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä kyselyyn ja sen sisältöön. Kyselystä nousseiden vastausten perusteella laadimme toimeksiantajana toimivan päiväkodin varhaiskasvatushenkilökunnalle

pidettävään learning cafe-tyyppiseen keskusteluun käsiteltävät aiheet apukysymysten avulla. Tämän keskustelutilaisuuden avulla pyrimme tietoa mitä varhaiskasvattajat toivoisivat opinnäytetyömme tuotoksena syntyvän oppaan sisältävän ja mitä ajatuksia sekä kokemuksia heillä on ADHD lapsen arjesta varhaiskasvatuksessa. Learning cafe on tapa oppia ja ideoida. Se on yhteistyömenetelmä, joka on tarkoitettu keskusteluun, tiedon saamiseen sekä siirtämiseen. Menetelmässä korostuu keskustelu, jossa tuodaan ilmi omat näkemykset sekä pyritään löytämään yhteinen ymmärrys. Menetelmän avulla opetellaan yhteisten ratkaisujen tekemistä. Muiden näkemyksiä voi kyseenalaistaa ja kommentoida, mutta tärkeää on pyrkiä löytämään ryhmän yhteinen mielipide. (Innokylä 2024.)

Learning cafe järjestettiin toimeksiantajana toimivassa päiväkodissa. Keskusteluun osallistui kahdeksan päiväkodin varhaiskasvatustyöntekijää. Kerroimme heille aluksi opinnäytetyömme tavoitteena olevasta tuotoksesta ja siitä, mitä ja millaisilla keinoilla toivoisimme heidän osallisuutensa olevan. Annoimme heille tehtäväksi keskustella antamistamme aiheista ja myös kirjata keskustelusta nousseet ajatukset paperille. Rajasimme keskusteluaikaa siten, että jokaiseen keskusteluaiheeseen on aikaa viisi minuuttia.

Learning cafessa käsiteltävät teemat koostuivat lapsen tiedostavasta kohtaamisesta, lapselle ja perheelle annettavasta tuesta, ohjauksesta ja niiden keinoista, päiväkodin selkeästä strukturista sekä millaista tietoa he toivoisivat opinnäytetyöstämme syntyvän oppaan sisältävän. Antamistamme aiheista syntyvä keskustelu oli runsasta ja oivaltavaa. Lopuksi kysyimme keskusteluun osallistuneilta mielipidettä järjestämästämme learning cafesta ja sen aiheista. Osallistujat kokivat keskusteluhetken olevan napakka, avoin keskustelu, jota apukysymykset tukivat. He kokivat keskustelun olevan hyvää reflektiota omaan työhönsä.

Näiden learning cafesta nousseiden aiheiden pohjalta aloimme työstää toimeksiantajalle ADHD-opasta työvälineeksi varhaiskasvattajille. Learning cafessa nousi esiin toiveeksi saada vinkkejä aggressiivisen lapsen kohtaamiseen ja mitä palveluita perheille olisi tarjolla sekä mistä löytyisi tietoa

ADHD:stä ja varhaiskasvatuksen arkea helpottavista työkaluista. Tärkeänä asiana varhaiskasvattajilta nousi myös esiin saada vinkkejä, miten tuottaa lapselle onnistumisen kokemuksia. Varhaiskasvattajilta ja päiväkodin huoltajilta saatujen tietojen pohjalta lähdimme kokoamaan opinnäytetyön tuotosta.

Aloitettuamme työstämään opasta, toiselle meistä tarjoutui mahdollisuus osallistua Maria Matilaisen ja Salla Hewittin Neurokirjon lapsi varhaiskasvatuksessa- webinaariin, josta saatua tietoa oli hyvä hyödyntää oppaan työstämisessä. Lähdimme myös tutkimaan erilaisia ADHD:n liittyviä materiaaleja sisältäviä nettisivustoja, joita voisimme laittaa oppaassa olevaan vinkkilistaan, jonka avulla varhaiskasvatuksen henkilöstö voi löytää lisää tietoa ADHD:stä sekä varhaiskasvatuksen arkea helpottavista työkaluista.

Tarkoituksena vinkkilistaa kootessa oli se, että varhaiskasvattajat löytäisivät sieltä konkreettista ja teoretietoa helposti koottuna. Tämän lisäksi hyödynsimme oppaan työstämiseen opinnäytetyössä käytettyä tietoperustaa sekä lähteitä. Näiden tietojen kautta lähdimme toteuttamaan oppaan sisältöä. Lähdimme kokoamaan opasta Powerpointin sähköisellä alustalla, jonka avulla pystyy luomaan esityksiä kuvilla ja teksteillä.

Työstettyämme sisältöä varhaiskasvattajilta saatujen toiveiden mukaisesti, lähetimme oppaan ensimmäisen version arvioitavaksi toimeksiantajalle. Myös varhaiskasvatuksen henkilöstön edustajien on tarkoitus samalla arvioida ja kommentoida oppaan sisältöä. Kysyimme heiltä mielipiteitä oppaan sisällöstä ja ulkonäöstä. Lähetimme tuotoksen ensimmäisen version myös opinnäytetyötämme ohjaavalle opettajalle.

Toimeksiantaja ja varhaiskasvatuksen edustajien henkilöstö olivat tyytyväisiä oppaan ensimmäiseen versioon eikä heillä ei tullut mieleen mitään lisättävää kuin muutaman sivun visuaalisen ilmeen hienosäätäminen. Heidän mielestään tuotos oli hyvä ja ytimekäs, juuri sellainen mikä oli ajatuskin tehdä. Päädyimme kuitenkin parin kuvan visuaalisen ilmeen viimeistelyn lisäksi vielä itse avaamaan ja tarkentamaan joitakin asioita tuotokseen sekä lisäsimme myös muutamia linkkejä vinkkilistaan. Lisäksi hyödynsimme opinnäytetyömme ohjaavan opettajan tekemiä havaintoja oppaan ulkoasun muotoiluun. Pääpiirteittäin

tuotoksen ulkoasu pysyi samanlaisena kuin ensimmäisessä versiossa, joka lähetettiin toimeksiantajalle. Keväällä 2025 tehtyämme viimeiset viimeistelyt tuotokseksemme lähetimme valmiin tuotoksen arvioitavaksi toimeksiantajalle ja varhaiskasvatushenkilöstön edustajille.

8.4 Tarkistus- ja viimeistelyvaihe

Salonen toteaa teoksessaan, että arviointivaihe voidaan yhtä lailla ajatella sisältyvän jokaiseen prosessin vaiheeseen. Tarkistusvaiheessa toimijat arvioivat yhdessä syntynyttä tuotosta ja tarvittaessa palauttavat sen takaisin työstövaiheeseen tai siirtävät suoraan viimeistelyvaiheeseen. (Salonen 2013, 18.) Viimeistelyvaihe voi olla kestoiltaan yllättävän pitkä, johon on syytä varata tarpeeksi aikaa. Yleensä vaihe työllistää opiskelijoita, koska siinä on viimeisteltävä tuotos sekä kehittämishankeraportti. Nämä yhdessä muodostavat toiminnallisen opinnäytetyön. (Salonen 2013, 18.)

Arviointivaiheessa kysimme palautetta toimeksiantajalta ja päiväkodissa työskenteleviltä varhaiskasvattajilta. Arvioinnin ja palautteen saamiseen käytimme menetelmänä dialogista keskustelua sekä esitimme dialogista keskustelua tukevia kysymyksiä. Toimeksiantaja ja varhaiskasvatuksen edustajien henkilöstö olivat tyytyväisiä oppaan ensimmäiseen versioon eikä heillä ei tullut mieleen mitään lisättävää. Heidän mielestään tuotos oli hyvä ja ytimekäs, juuri sellainen mikä oli ajatuskin tehdä. Päädyimme kuitenkin itse vielä avaamaan ja tarkentamaan joitakin asioita tuotokseen sekä lisäsimme myös muutamia linkkejä vinkkilistaan. Lisäksi hyödynsimme opinnäytetyömme ohjaavan opettajan tekemiä havaintoja oppaan ulkoasun muotoiluun. Tehtyämme viimeiset viimeistelyt tuotokseksemme lähetimme valmiin tuotoksen arvioitavaksi toimeksiantajalle ja varhaiskasvatushenkilöstön edustajille. Toimeksiantajalta ja varhaiskasvattajilta saatu palaute oli mielestämme tärkeää, koska he ovat asiantuntijoita kertomaan miten opinnäytetyön tuotos toimisi käytännössä.

9 ADHD-OPAS TYÖVÄLINEEKSI VARHAISKASVATTAJILLE

9.1 Tuotoksen esittely

Opinnäytetyön tuloksena syntyy yleensä jokin konkreettinen tuote: esimerkiksi opas, kirja, esite tai toimintapäivä. Tällä tavalla toiminnallinen opinnäytetyö eroaa tutkimuksellista opinnäytetyöstä, jonka tavoitteena on tuottaa tutkimuksen tekemisen säännöin uutta tietoa itse tekijälle, tilaajalle tai työyhteisölle. (Salonen 2013, 19.)

Salosen mukaan konstrukttiivinen malli on kuvaus kehittämistodellisuudesta, jota ei sellaisenaan vielä ole olemassa. Ideaalimallien syvin tarkoitus onkin kuvata reaali maailmaa pelkistetysti sekä samalla antaa tekijälle työkaluja ymmärtää syvemmin sitä maailmaa, jossa hän hankkeen tekee. (Salonen 2013, 19.)

Opinnäytetyön tuotoksena valmistui ADHD-opas työvälineeksi varhaiskasvattajille. Halusimme oppaan olevan selkeä ja helppolukuinen, josta olisi vaivatonta etsiä tietoa varhaiskasvatuksen hektisestä arjesta.

Hyvän oppaan kriteereihin kuuluu, että oppaassa on selkeästi esitetty oppaan tavoite. Oppaan kokonaisrakenne yhdistää tekstit toisiinsa. Teksti oppaassa on oltava johdonmukaista, että lukijan on helppo käsitellä oppaasta saatua tietoa. Jos teksti siirtyy asiasta toiseen, on lukijan vaikea seurata kokonaisuutta. Hyvä teksti tulisi jaksottaa asianmukaisesti. (Kankaanpää 2011, 417–421.)


Tavoitteenamme oli, että opas sisältäisi lyhyesti ja napakasti teoriatietoa ADHD:stä sekä käytännön vinkkejä ja materiaaleja ADHD lapsen kohtaamiseen varhaiskasvatuksen arjessa. Oppaan oli tarkoitus olla selkeä ja tiivis sekä helppokäyttöinen, joka toimisi varhaiskasvatuksen hektisen arjen keskellä helposti käytettävänä työvälineenä. Halusimme tehdä oppaasta visuaalisesti innostavan ja kuvien visuaalisuuden kautta pyrimme tuomaan esiin myös tekstin sisältöä (kuva 1). Kuvien luomisessa käytimme Microsoft Copilot-tekoälyä.



Kuva 1. Oppaan kansilehti.

Opasta tehdessämme hyödynsimme opinnäytetyöhöme käytettyä tietoperustaa sekä tutustuimme aiheeseen liittyviin nettisivuihin ja hyödynsimme Nepsy varhaiskasvatuksessa koulutuksessa saamaamme tietoa. Koulutuksessa esille nousi neurovahvistava lähestymistapa, jonka merkitystä halusimme tuoda oppaassa näkyville (kuva 2). Mielestämme neurovahvistava lähestymistapa on toimiva lähestymistapa huomioida ja kohdata ADHD-piirteisiä lapsia. Käsitteimme oppaassa varhaiskasvatuksen perusteissa mainittuja asioita lapsen tukeen liittyen, ja sen lisäksi opas sisälsi tietoa ja esimerkkejä ADHD-piirteiselle lapselle kohdennutusta tuesta.

**NEUROVAHVISTAVA
LÄHESTYMISTAPA APUNA
ADHD- PIIRTEISEN LAPSEN
KOHTAAMISESSA
VARHAISKASVATUKSESSA**



- Herättelee ajattelemaan, onko neurotyyppillinen tapa ajatella, kommunikoida, tuntea sekä käyttäytyä ainoa oikea ja tavoiteltu tapa.
- Suuntaa huomiotamme yksilöstä rakenteisiin, asenteisiin ja ympäristöön.
- Ajatuksena, että ongelma ei ole yksittäisessä ihmisessä vaan neurotyyppisesti suunnatussa maailmassamme, jossa neurokirjon lapset yrittävät suunnistaa.
- Korostaa ympäristön muokkaamista, neurokirjon lasten tuen tarpeiden tunnistamista, vahvistamista ja vakavasti ottamista sekä niiden tarpeeseen vastaamisesta.
- Ydin on kunnioittava suhtautuminen neuromoninaisuuteen, jokainen lapsi hyväksytään omana itsenään ja hänelle ominaisia toimintatapoja kunnioitetaan.



Kuva 2. Oppaan sivu neurovahvistava lähestymistapa tukena varhaiskasvatuksessa.

Halusimme tuoda oppaassa esille tietoutta tunnesäätelystä ja etenkin siitä, että ADHD- piirteisen lapsen tunnereaktiot voivat olla vahvempia kuin varhaiskasvattajat osaavat ajatella. Avasimme asiaa muun muassa esimerkin kautta: ”Jos lapsi löytää kastemadon ja huomaa sen kadonneen, harmitus voi olla suuri” (kuva 3). Varhaiskasvattajan on tärkeää tunnistaa tunnereaktion taustalla olevat tarpeet ja olla myötätuntoinen, kunnioittaen lapsen kokemusta. Tunnesäätelyyn liittyen oppaaseen lisättiin linkki, mistä voi tulostaa tunnemittarin lapsen kanssa käytettäväksi. Tunteidensäätelyyn liittyen nostimme oppaassa esiin aggressiivisen lapsen kohtaamisen varhaiskasvatuksessa. Toimimme siitä esille tärkeiksi havaitsemiamme näkökulmia ja mitä varhaiskasvattajien kannattaa ottaa huomioon kohdatessaan aggressiivinen lapsi varhaiskasvatuksessa tapahtuvissa tilanteissa.

TUNNESÄÄTELY



- ADHD-piirteisen lapsen tunnereagointi voi olla voimakkaampi kuin ajattelemme. Esimerkiksi jos lapsi löytää kastemadon ja huomaa sen kadonneen, harmitus voi olla suuri. Varhaiskasvattajan on tärkeää tunnistaa tunnereaktion taustalla olevat tarpeet ja olla myötuntoinen, kunnioittaen lapsen kokemusta.
- On tärkeää ymmärtää, että vaikka kuormitusta sietäisi, hermosto voi silti reagoida, jolloin lapsi ylikuormittuu ja saa voimakkaan tunnereaktion.

VINKKEJÄ:

- Ota tunnemittari käyttöön lapsen tunteiden sanoittamisen tueksi. Esimerkiksi Nepsyarki sivuilta löytyy tunnemittarimalleja <https://www.nepsyarki.com/tunteeet/>
- Koko ryhmälle arjen pedagogisessa toiminnassa järjestettyä säännöllistä tunnetaitojen opettelua, esimerkiksi tunnetaito kirjojen, leikkien ja draaman avulla.
- Resilienssistä eli kyvystä kestää pettymyksiä ja vatoinkäymisiä kertova äänisatu Hihi-Voon piha: <https://areena.yle.fi/podcastit/1-72261282>



Kuva 3. Oppaan sivu tunnesäätely.

Oppaan yhtenä aiheena oli, kuinka varhaiskasvattajat voivat tuottaa lapselle onnistumisen kokemuksia. Kirjasimme oppaaseen selkeitä ja käytännönläheisiä vinkkejä, miten lapsen onnistumisen kokemuksia voidaan tukea ja lisätä.

Oppaan loppuun laadimme listan, jossa käsitellään mitä varhaiskasvattajan on hyvä muistaa (kuva 4). Listan loppuun kirjoitimme tekstin ”Kaikilla lapsilla tulisi olla mahdollisuus kasvaa neurohyväksyvässä ilmapiirissä ja olla omia uniikkeina itsenään ja kasvaa tasapainoisiksi aikuisiksi”. Mielestämme tämä lause kuvaa hyvin sitä mitä varhaiskasvattajien on hyvä tiedostaa ja muistaa lapsen kohtaamisessa.

Teoriatiedon tukiessa omaa jo olemassa olevaa tietoa pystyimme opasta tehdessämme hyödyntämään myös omia ammatillisia kokemuksia, etenkin esimerkkien kautta kertomisessa. Laadimme oppaan Powerpointilla. Opas on laadittu muotoon, josta se on helposti tulostettavissa.



Kuva 4. Oppaan sivu mitä varhaiskasvattajan on hyvä muistaa.

9.2 Tuotoksen arviointi

Arviointia tehtiin koko opinnäytetyöprosessin ajan. Etenimme opinnäytetyöprosessimme Salosen (2013) mallin mukaan reflektoiden sekä arvioiden omaa toimintaamme prosessin kaikissa vaiheissa. Kävimme dialogista keskustelua ja arvioimme omaa työskentelyämme.

Keväällä 2025 lähetimme oppaan väliarvioitavaksi toimeksiantajalle ja varhaiskasvatushenkilöstön edustajille. Väliarvion palaute oli positiivista ja

toimeksiantaja oli tyytyväinen oppaaseen. Väliarvion jälkeen muokkasimme hieman oppaan visuaalista ilmettä sekä avasimme muutamia aiheita hieman lisää, tämän jälkeen opas lähetettiin lopulliseen arvioon toimeksiantajalle ja varhaiskasvatuksen henkilöstölle.

Toimeksiantaja sekä varhaiskasvatuksen henkilöstö olivat tyytyväisiä lopulliseen oppaaseen. Heidän mielestään oppaaseen oli koottu hyviä, tärkeitä ja oleellisia asioita. Toimeksiantaja mainitsi palautteessaan, että hän erityisesti piti oppaan loppuun kootusta mitä varhaiskasvattajan on hyvä muistaa muistilistasta. Oppaan tekemisessä oli otettu huomioon heidän toiveensa ja siitä tuli sellainen kuin oli suunniteltu.

Olemme tyytyväisiä tekemäämme oppaaseen. Mielestämme oppaasta tuli monipuolinen ja valmis opas ylitti odotuksemme. Olemme sitä mieltä, että oppaan sisältö on riittävä ja visuaalinen ilme herättää lukijan mielenkiinnon aiheeseen sekä innostaa lukijansa käymään oppaan läpi loppuun saakka. Tekoälyn avulla saimme luotua kuvista eläväiset ja myös kuvien avulla on pyritty tuomaan esiin ADHD- piirteisen lapsen tunnetiloja ja ADHD-piirteiden moninaisuutta sekä varhaiskasvatuksen ympäristöä. Toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen oli meille mielekästä ja antoisaa.

10 Pohdinta

10.1 Johtopäätökset

Toiminnallisen opinnäytetyömme tarkoitus oli lisätä varhaiskasvattajien tietoutta, miten ADHD- piirteisiä lapsia voidaan tukea varhaiskasvatuksessa. Tuotoksena syntyneen oppaan tavoitteena oli tehdä varhaiskasvatuksessa olevan ADHD- piirteisen lapsen arjesta sujuvampaa. Tuotoksena syntynyt opas sisältää varhaiskasvatuksen henkilöstölle hyödyllistä tietoa ADHD- piirteisestä lapsesta sekä vinkkejä ja esimerkkejä miten kohdata ja tukea lasta varhaiskasvatuksen arjessa. Oppaasta tehtiin helppolukuinen ja tiivis tietopaketti, jota on helppo

käyttää työvälineenä varhaiskasvatuksen hektisessä arjessa. Toivomme, että oppaan avulla pystyisimme vahvistamaan neurohyväksyvän ilmapiirin luomista varhaiskasvatusta ajatellen.

On tärkeää hyväksyä ADHD-lapsen erilainen tapa toimia, koska heille on usein vaikeaa muuttaa omaa toimintatapaansa, joka myös vähennetään lapsen kohdistuvia vaatimuksia ja se laskee lapsen stressitasoa. Näin saadaan lapselle kokemus siitä, että hän kuuluu joukkoon ja erilaisuuden kokemus vähenee. Jotta lapselle rakentuisi positiivinen minäkuva, tulisi aikuisen keskittyä lapsen vahvuuksiin ja niiden vahvistamiseen. ADHD-oireisella lapsella on suurempi tarve elämää koskevaan tukeen, keskusteluun ja mielenterveystaitojen vahvistamiseen. Jokaisella on oikeus tulla huomioiduksi ja kuulluksi tunnistaa lapsen yksilölliset vahvuudet. (Oksanen, Sollasvaara 2019, 29–30, 316.)

Aistikokemuksen poikkeavuus voi joillakin lapsilla saada aikaan ylitsepääsemättömiä ongelmia ja vaikeuksia toimia. Vaatteissa oleva pesulappu voi tuntua raastavan kivuliaalta. Lapsen kokemusta ja tunnetta ei tulisi vähätellä. Aikuisen hyväksyvällä kohtaamisella mallinnetaan myös lapsille erilaisuuden hyväksymistä. Vahvuuslähtöinen ajattelu varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ei hyödytä ainoastaan ADHD-oireisen lapsen positiivisen minäkuvan kasvua, vaan se myös on hyväksi koko lapsiryhmälle. Myös ongelmalähtöinen puhe on haitallista lapsen itsetunnolle. siksi olisikin hyvä, että lapsen haasteista ei puhuttaisi lapsen kuullen haasteina, vaan ennemminkin niin, että hän tarvitsee vielä tukea tai harjoittelee haastavia asioita. Lapsen kehuminen tuottaa lapselle onnistumisen kokemuksia. Näin myös opetetaan koko lapsiryhmälle toivottuja toimintamalleja.

Tunteiden tunnistaminen ja hallinta lisäävät vuorovaikutuksen ja kohtaamisen turvallisuutta ja ennakoitavuutta. Tunnetaitojen avulla varhaiskasvattaja pystyy kohtaamaan lapsen kokonaisvaltaisemmin ja tunnetaidot kehittyvät, kun niistä tulee tietoiseksi. Varhaiskasvattajan onkin hyvä tiedostaa miten tunteet vaikuttavat työhöni. (Raatikainen ym. 2019, 41.)

Neuroepätyypillisten lasten ja siten myös ADHD-oireilevien lasten voi olla vaikeaa tunnistaa etenkin toisten tunteita. Siksi tunnetaitojen opettelu jo varhaislapsuudessa on tärkeää lapsen koko elämän kannalta. Tunnetaitojen harjoittelu on myös apuna lasten ristiriitatilanteiden selvittämisessä. Kun lapsi oppii tunnistamaan ja sanoittamaan tunteitaan on hänen helpompi käsitellä vaikeita tunteita aikuisen avustuksella.

Neurohyväksyvä asenne ja neurovahvistava lähestymistapa on erityisen tärkeää lapsen minäkuvan ja itsetunnon kasvun kannalta. Lapsen positiivinen minäkuva ja vahva itsetunto ovat olennaisia hänen kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnilleen ja kehitykselleen. Hyvä itsetunto tukee lasta haasteiden kohtaamisessa, päätösten tekemisessä ja terveiden ihmissuhteiden rakentamisessa. Lastenpsykiatri Jari Sinkkonen sanoi eräässä haastattelussa, että ”lasta ei voi kehua liikaa”, ja siinä hän on mielestämme enemmän kuin oikeassa.

Vanhemmille lähetetyn kyselyn ja varhaiskasvatushenkilöstölle järjestetyn keskustelutilaisuuden pohjalta tulimme siihen tulokseen, että tämän kaltaiseen oppaaseen olisi tarvetta. Erityisesti kyselyn ja varhaiskasvatushenkilöstön kanssa käytyjen keskustelujen perusteella kävi ilmi, että varhaiskasvattajilla on vähäiset tiedot ADHD-piirteisille henkilöille tarjolla olevista palveluista.

Tämän työn tekeminen on herättänyt monia mielenkiintoisia ja ajatuksia herättäviä keskusteluja. Mielenkiintoisen keskustelun herätti pohdintamme siitä kuinka suuri osuus kasvaneissa ADHD-oireilevien lasten määrästä on heitä, joilla on ADHD ja kuinka suuri osuus heistä on ADT eli arjen pitkäkestoisesta kuormittavuudesta ja riittämättömästä palautumisesta johtuvaa hankinnallista keskittymisvaikeutta, joka ei ole synnynnäistä kuten ADHD:ssä. Siitä kuinka paljon korona on vaikuttanut lasten keskittymisvaikeuksiin emme löytäneet riittävästi tutkimustietoa.

Toimeksiantajamme oli avoin ehdotuksillemme ja pystyimme vapaasti vaikuttaa prosessin etenemiseen ja siihen liittyviin päätöksiin. Oppaan pyrimme työstämään toimeksiantajana toimivan päiväkodin varhaiskasvatus henkilöstön

toiveiden mukaisesti. Mielestämme onnistuimme toteutuksessa hyvin. Opas on selkeä, visuaalisesti innostava ja informatiivinen. Opas jää työväliseksi toimeksiantajana toimineen päiväkodin varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Toivomme oppaasta olevan hyötyä heille lisäksi toivomme, että oppaan kautta ADHD- piirteiset lapset saavat heille tarpeellista tukea ja kohtaamisia.

10.2 Luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mukaan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita eurooppalaisen tutkimusetiikan ohjeistusta mukaillen ovat rehellisyys, luotettavuus, arvostus sekä vastuunkanto. Hyvä tieteellinen käytäntö koostuu menettelytavoista, joiden avulla pystytään toteuttamaan tieteellistä käytäntöä koko tieteellisen toiminnan elinkaaren ajan. Hyvät tieteelliset menettelytavat on jaettu kahdeksaan tieteelliseen toiminta-alueeseen tutkimusetiikan eurooppalaisen ohjeistuksen mukaan. Alueet ovat jaettu seuraavasti, 1) toimintaympäristö, 2) koulutus, ohjaus ja mentorointi, 3) tieteellisen työn tekeminen, 4) eettisyys ja ennakointi, 5) tutkimusaineistojen käsittely ja hallinta, 6) yhteistyö, 7) tekijyys, julkaiseminen ja viestintä sekä 8) asiantuntija- ja arviointitehtävät. (Tutkimustieteellinen neuvottelukunta 2023, 11.)

Teoksessa Toiminnallinen opinnäytetyö Airaksinen ja Viikka kirjoittavat, että plagiointina pidetään toisten ajatusten tai ideoiden anastamista. Plagiointia on esimerkiksi epäselvät tai puutteelliset viittaukset. Tämän vuoksi lähdeviittaukset tulee merkitä mahdollisimman tarkasti ja totuudenmukaisesti. Myös tekaistut esimerkit ja väitteet sekä keksityt tulokset luokitellaan plagioinniksi. Nämä tekaisut tiedot vievät uskottavuudelta pohjaa ja voivat johtaa muita harhaan. Tarvittaessa kannattaa kysyä neuvoa omalta ohjaajalta ja luottaa hänen asiantuntemukseensa. (Airaksinen & Viikka 2003, 78.)

Huolehdimme siitä, että toimeksiantosopimus ja tutkimuslupa kirjoitettiin ennen opinnäytetyön toteuttamisvaiheen aloitusta. Pidimme yhteyttä toimeksiantajaan koko opinnäytetyönprosessin ajan ja huolehdimme, että toimeksiantaja oli

tietoinen opinnäytetyöhön liittyvistä asioista. Haastatteluja ja kyselyitä tehdessä huomioimme tarvittavat luvat sekä yksityisyysuojan. Opinnäytetyötä tehdessämme pyrimme huolehtimaan, että käytimme vain luotettavia lähteitä etsiessämme teorian tietoa opinnäytetyöhömmen liittyen. Raportointia tehdessämme otimme huomioon, että lähteet ja lähdeviittauksen on merkitty oikein sekä tietoperustaa ja muuta lähdepohjaista kirjoittaessamme otimme huomioon lähdetekstin muokkaamisen omaksi tekstiksi. Käytimme raporttia tehdessä hyväksi Turnitin- tekstintarkastusohjelmaa.

Airaksinen ja Viikka toteavat teoksessaan, että tutkittavaa aihepiiriä ja ilmiötä voidaan tarkastella monista eri näkökulmista. Yleensä on turvallista valita lähde, joka on tuore ja ajantasainen sekä tunnetun ja asiantuntijana pidetyn tekijän kirjoittama. Monilla aloilla tutkimustieto kehittyy nopeasti, ja uusimmat tutkimukset sisältävät myös aiempien tutkimusten tietoa. Lähteiden laadulla on suuri merkitys, joten mahdollisuuksien mukaan kannattaa suosia ensisijaisia lähteitä. Jokaisen lähteen on oltava hyödyllinen kyseisen opinnäytetyön kannalta. (Airaksinen & Viikka 2003, 72–77.)

Kyselytutkimus on suoritettava totuudenmukaisesti ja luotettavasti, varmistaen, ettei kyselyyn osallistuja aiheudu siitä vahinkoa. Kyselyn on arvioitava juuri niitä asioita, joita oli tarkoitus selvittää. Validius tarkoittaa, että systemaattisia virheitä ei esiinny, ja validilla indikaattorilla tehdyt kyselyt tuottavat keskimäärin oikeita tuloksia. Validius tulee varmistaa etukäteen perusteellisella suunnittelulla ja tarkasti harkitulla tiedonkeruumenetelmällä. Kyselylomakkeen kysymysten on käsiteltävä oikeita asioita selkeästi ja yksiselitteisesti. (Heikkilä 2014. 29.) Kyselyä laatiessamme huomioimme, että kysymykset koostuivat aiheeseen liittyvistä ja asianmukaisista asioista. Huolehdimme myös, että kysymysten muoto oli selkeä ja ymmärrettävä.

10.3 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyöprosessia oma tietoisuus ADHD- piirteisestä lapsesta varhaiskasvatuksessa on lisääntynyt merkittävästi ja opittua tietoa on päässyt jo toteuttamaan omassa yksikössä. Opinnäytetyö on ollut ajallisesti aikaa vievä, monivaiheinen prosessi sekä aiheeseen on perehdytty syvällisesti, joka on mielestämme vahvistanut ja tukenut omaa ammatillista kasvua. Myös opinnäytetyössä tehty reflektointi sekä dialoginen keskustelu meidän, toimeksiantajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa on ollut hedelmällistä omaa ammatillista kasvua silmällä pitäen. Koemme oman oppimisen kannalta tärkeänä myös oman opinnäytetyön ohjaavan opettajan antaman ohjauksen sekä kommentoinnin koko opinnäytetyöprosessin ajan.

Opinnäytetyöprosessin mukana karttuneen uuden tiedon ja työelämässä tehtyjen havaintojen valossa olemme pohtineet ja keskustelleet siitä, kuinka suuri osa neurokirjon- piirteisten lasten määrän kasvusta johtuu ADHD- oireista vai miten suuri osuus heistä on pitkäaikaisesta kuormituksesta ja riittämättömästä palautumisesta eli hankinnallisesta keskittymisvaikeudesta johtuvaa. Pohdimme myös runsaan ruutuajan käytön vaikutusta lasten keskittymisvaikeuksiin. Valitettavasti juuri tästä aiheesta emme löytäneet riittävästi tutkittua tietoa ja emme siksi voineet nostaa aihetta esille tässä opinnäytetyössä.

Aihe on ollut mielessämme jo pitkään, ja tämän ajan kuluessa oppaan tarpeellisuus on mielestämme kasvanut. Opinnäytetyön aihe syntyi jo opintojen alkuvaiheessa ja idea tuotoksesta lähti omasta ja toimeksiantajan tarpeesta. Kun olemme antaneet itsellemme riittävästi aikaa kehittää ajatuksia ja kartuttaa tietoa aiheesta uusien tutkimusten ja koulutusten avulla, olemme mielestämme saavuttaneet halutun lopputuloksen sekä mielestämme ammatillinen osaaminen ja tietousuutemme opinnäytetyömme aiheesta on huomattavasti vahvistunut.

Keskeiseksi asiaksi etenkin opasta työstäessämme nousi neurovahvistava lähestymistapa, jonka koimme tärkeäksi ADHD- piirteisen lapsen kohtaamisessa. Olemme käyttäneet neurovahvistavaa lähestymistapaa omassa

työssämme ja toivomme sen käytön yleistyvän myös muilla varhaiskasvatuksessa työskentelevillä henkilöillä. Neurovahvistava lähestymistapa on mielestämme toimintamalli, joka vahvistaa lapsen itsetuntoa ja tuottaa onnistumisen kokemuksia, huomioiden lapsen vahvuudet. Uskomme, että positiivinen ja sensitiivinen puhe sekä onnistumisten korostaminen tuottavat lapsen minäkuvan kasvulle merkittävää hyötyä. Tällä hetkellä neurovahvistavasta lähestymistavasta löytyy vielä suppeasti tietoperustaa, joten emme voineet validien lähteiden riittämättömyyden vuoksi tuoda tätä lähestymistapaa teorian kautta vahvemmin esille.

Oman oppimisen kannalta tärkeäksi havaitsimme oppimispäiväkirjan pitämistä koko opinnäytetyön prosessin ajan. Siihen pystyimme kirjaamaan muistiinpanoja koulutuksista ja tutkimuksista sekä sen kautta saimme helposti jaettua oppimamme asiat toisillemme. Oppimispäiväkirjaan kirjasimme myös ohjaavan opettajan vinkit ja ohjeistukset. Meille oli selkeämpää, että löydämme kaikki muistiin laitettut asiat samasta paikasta ja muistiinpanot ovat molempien tavoitettavissa.

Pohtiessamme tiedonkeruuseen käytettyjä menetelmiä päädyimme johtopäätökseen, että huoltajille laitettun kyselyn sijaan olisimme voineet järjestää huoltajillekin learning cafe -tyyppisen keskustelutilaisuuden. Ehkä tämänkaltainen tilaisuus olisi voitu järjestää syksyllä 2024 vanhempainillassa.

10.4 Hyödyntäminen ja jatkumahdollisuudet

Varhaiskasvattajille pidetyt keskustelun sekä oman työkokemuksen perusteella voimme todeta, että tiiville, mutta monipuoliselle oppaalle olisi varmasti käyttöä myös laajemmalti varhaiskasvatuksessa. Mielestämme neurokirjopiirteisten lasten osuus varhaiskasvatuksessa on viime vuosina kasvanut, joten tietoutta neurokirjon lapsen kohtaamisesta ja tukemisesta tarvitaan koko ajan entistä enemmän. Vaikka oppaamme on kohdennettu ADHD- piirteiselle lapselle, niin yhtä hyvin opasta voi käyttää työvälteenä muidenkin neurokirjon piirteisten lasten kanssa työskennellessä. Mielestämme opas sopisi myös

varhaiskasvatuksen perehdyttämiskansioon, josta sijaiset ja opiskelijatkin saivat luettavakseen tiiviin tietopaketin aiheesta. Opas on herättänyt kiinnostusta jo tekovaiheessa muidenkin varhaiskasvatusyksiköiden henkilöstöissä.

Lähteet

- ADHD (aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö 2019) Käypä hoito- suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Kardiologisen Seuran asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen Lääkäriseura Duodecim, 2019. <https://www.kaypahoito.fi/hoi50061>. 15.9.2024.
- ADHD-liitto. 2024. <https://adhd-liitto.fi/>. 21.9.2024.
- Ahtinen, O-P. 2017. Dialoginen keskustelu luottamuksen ja demokratian edistäjänä. Artikkelit opetushallitus. https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4737829/liite8_etnofoorumi_ahtiainen_fi.pdf. 18.11.2024.
- Durchman, S-M. 2021. Supervoimani ADHD. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Heikkinen, H. (2020). ADHD-oireisen lapsen tukeminen varhaiskasvatuksessa. <https://oulurepo oulu.fi/handle/10024/15442>. 15.11.2024.
- Heikkilä, T. 2014. Tilastollinen tutkimus. Porvoo: Edita Publishing Oy.
- Hewitt, S. 2024. Neurovahvistava lähestymistapa. Teoksesta Hewitt, S., Matilainen, M. (toim.) Neurokirjon lapsi varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: Santalahti-kustannus, 18–19, 90, 96.
- Hewitt, S., Matilainen, M. 2024. Neurokirjon lapsi varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: Santalahti-kustannus.
- Matilainen, M. 2024. ADHD-oireet. Teoksesta Hewitt, S., Matilainen, M. (toim.) Neurokirjon lapsi varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: Santalahti-kustannus, 24–26.
- Microsoft. (2024). "Luo kuva lapsesta varhaiskasvatuksen oppimisympäristössä" Microsoft Copilot. <https://www.microsoft.com/copilot> . 26.3.2025.
- Määttä, P.& Rantala, A. 2022. Tavallisen erityinen lapsi. Keuruu: PS-kustannus.
- Innokylä 2024. Learning-cafe-eli-oppimiskahvila. <https://innokyla.fi/fi/tyokalut/learning-cafe-eli-oppimiskahvila>. 18.11.2024.
- Juusola, M. 2017. Vahvaksi rakastetut lapset. Helsinki: Kustannusyhtiö Otava.
- Juusola, M. 2012. Levottomat aivot. ADHD ja Asperger vahvuuksina. Helsinki: Kustannusyhtiö Otava.
- Kankaanpää, S. & Piehl, A. 2011. Tekstintekijän käsikirja. Helsinki: Yrityskirjat Oy, 417–421.
- Koivula, M. Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö. 2017. Teoksessa Siipainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus Tampere: Kustannusyhtiö vastapaino, 85–86.
- Opetushallitus. 2024. Lapsen tuki varhaiskasvatuksessa. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-lapsen-tuki-varhaiskasvatuksessa>. 16.10.2024.
- Oksanen, J., Sollaavaara, R., Heinonen, V., Pajunen, M. & Savikuja, E. 2019. Esteille hyvästit: opas autismikirjon sekä ADHD- ja Tourette-oireisten lasten kasvattajille. Helsinki: Into Kustannus Oy.
- Opetushallitus. 2022. Varhaiskasvatuksen perusteet. 2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_0.pdf.18.2.2025.
- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. 2024. Kasvatus- ja perheneuvonta. <https://www.siunsote.fi/palvelu/perheneuvolan-palvelut/>.3.1.2025.

- Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. 2024. Poliskyselyn tulokset Pohjois-Karjala. <https://www.siunsote.fi/2024/06/kiusaaminen-ja-perheissa-ilmenevat-neuropsykiatriset-haasteet-herattivat-keskustelua-pohjoiskarjalaiset-osallistuivat-aktiivisesti-polis-kyselyihin/>. 14.1.2025.
- Raatikainen, E. 2019. Reflektiivisyys osana sosionomin ammatillista asiantuntijuutta. Teoksesta Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. (toim.) Ammattina sosionomi. Helsinki: Sanoma Pro Oy, 41–83
- Rintakorpi, K., Holmikari, J., Jalasmäki, H., Kukkonen, S. 2028. Ammattina varhaiskasvatuksen sosionomi. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/792700/Laurea%20Julkaisut%202024.pdf>. 25.4.2025.
- Salinne, S. 2023. ADHD-lapsen toiveet ja tarpeet. Helsinki: Viisas Elämä Oy.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoilla, opettajille ja TKI- henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/821112/isbn9789522163738.pdf>. 2.11.2024.
- Suikkanen, H. 2024. ADHD-selviytymisopas vanhemmille. Jyväskylä: Santalahti-kustannus.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Helsinki. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. 12.12.2024.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2023. Lapset, nuoret, perheet, kehittävät käytännöt/ dialogiset toimintatavat. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/dialogiset-toimintavat>. 18.11.2024.
- Valli, R. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-Kustannus. Varhaiskasvatuslaki 580/2015.
- Viitala, R. (2014). Jotenki häiriöks. Etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/44052>. 18.11.2024.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.
- Webropol. 2024. Kyselyt ja raportointi. <https://webropol.fi/kyselyt-ja-raportointi/>. 28.8.2025.

Kyselyn saatekirje

Hei.

Olemme Karelian ammattikorkeakoulun sosionomi opiskelijoita ja opintoihimme kuuluu opinnäytetyön tekeminen varhaiskasvatuksesta. Opinnäytetyömme tavoitteena on tuottaa opas varhaiskasvatuksen ammattilaisille työvälineeksi helpottamaan heidän tiedonsaantiaan ADHD- oireisesta lapsesta. Tuotoksen tavoitteena on tehdä varhaiskasvatuksessa olevan ADHD- oireisen lapsen arjesta sujuvampaa. Laajempaan tavoitteena on, että tuotoksen avulla pystytään parhaimmillaan tuottamaan lapsen itsetuntoa vahvistavia ja korjaavia kokemuksia.

Opinnäytetyömme tuotoksen tekemiseen kartoitamme huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä Webropol – internetkyselyllä. Kyselyssä vastaajan henkilöllisyys ei selviä kyselyn missään kohdassa. Kyselyssä ei myöskään käy ilmi mihin lapsiryhmään oma lapsesi kuuluu. Kyselyyn voi vastata, vaikka perheessä ei olisikaan ADHD-oireisia lapsia tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa, tai ei ole ADHD- oireilevia lapsia.

Mahdollisimman luotettavan tuloksen takaamiseksi toivomme kyselyyn vastaajien vastausprosentin olevan korkea. Sen vuoksi olisikin tärkeää, että mahdollisimman moni huoltaja vastaisi kyselyyn. Kyselyyn vastaaminen vie noin 5–10 minuuttia.

Vastaamalla kyselyyn annat luvan tulosten käyttöön opinnäytetyössämme. Kysely on auki huoltajille 20.1.-2.2.2025 klo. 21.00 saakka.

Yhteistyöterveisin:

Hanna Alsio

hanna.alsio@edu.karelia.fi

Heidi Venäläinen

heidi.venalainen@edu.karelia.fi

Kysymykset kyselyyn

Miten arvioit lapsesi tulleen kohdatuksi varhaiskasvatuksessa?

Millaisia lapsen ja perheen arkea ja kehitystä tukevia keinoja ja ohjeita olette saaneet varhaiskasvatuksesta ja mitä toivoisitte lapsen kehityksen ja arjen tueksi?

Onko mielestänne lapsesi päiväkodin kasvatushenkilökunnalla riittävästi tietoa ADHD:stä?

Koetteko saavanne riittävästi tukea vanhemmuudesta? Jos koette, niin millaista?

Millaista ohjausta olette saaneet lapsenne/perheen arkea ja kehitystä tukeviin palveluihin?

Onko päiväkodin arki ja päivärytmi mielestänne selkeää ja lasta riittävästi tukevaa?

Kiitos vastauksistanne. Miten arvioisitte kyselyn sisällön laadun?